

SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA V NITRE
FAKULTA ZÁHRADNÍCTVA A KRAJINNÉHO INŽINIERSTVA
1128332

**HISTORICKÉ JADRÁ MIEST AKO ZÁHRADNO-
ARCHITEKTONICKÝ PRIESTOR**

2011

Zuzana Ďuránová

**SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA V NITRE
FAKULTA ZÁHRADNÍCTVA A KRAJINNÉHO INŽINIERSTVA**

**HISTORICKÉ JADRÁ MIEST AKO ZÁHRADNO-
ARCHITEKTONICKÝ PRIESTOR**

(Bakalárska práca)

Študijný program: Biotechnika parkových a krajinných úprav
Študijný odbor: 4121700 Krajinná a záhradná architektúra
Školiace pracovisko: Katedra biotechniky parkových a krajinných úprav
Školiteľ: doc. Ing. Daniela Bartošová Krajčovičová, PhD.

Nitra 2011

Zuzana Ďuránová

Čestné vyhlásenie

Podpísaná Zuzana Ďuránová čestne vyhlasujem, že som moju bakalársku prácu na tému „Historické jadrá miest ako záhradno-architektonický priestor“ vypracovala samostatne s použitím uvedenej literatúry a citovaných zdrojov.

Som si vedomá zákonných dôsledkov v prípade, ak hore uvedené údaje nie sú pravdivé.

V Nitre 27. mája 2011

Zuzana Ďuránová

Pod'akovanie

Touto cestou chcem vyjadriť pod'akovanie vedúcej mojej bakalárskej práce doc. Ing. Daniele Bartošovej Krajčovičovej, PhD. za cenné rady, pripomienky a odbornú pomoc pri vypracovaní mojej bakalárskej práce. Moja vďaka patrí aj pracovníkom Mestského úradu v Rožňave Ing. M. Dovalovej a Ing. J. Šramkovi, pracovníčke Okresného pamiatkového úradu v Rožňave Ing. arch. E. Šmelkovej a riaditeľovi Katastrálneho úradu v Rožňave Ing. J. Herškovi za poskytnutie užitočných informácií, ktoré mi pomohli pri spracovaní textovej časti mojej práce. Pod'akovanie patrí aj Ing. arch J. Rusnákovi z firmy Propoly a Ing. J. Gajdošovi za poskytnutie podkladových materiálov použitých pri vypracovaní projektovej časti k mojej práci. Rada by som vyjadrila pod'akovanie celej mojej rodine a všetkým priateľom, ktorí ma podporovali pri písaní mojej bakalárskej práce.

Abstrakt

Cieľom bakalárskej práce zhodnotiť súčasný stav zelene historického jadra mesta Rožňava a navrhnúť úpravy na jeho rekonštrukciu. Prvá časť práce je venovaná literárnemu prehľadu o vývoji miest, súčasnom stave historických jadier a zásadám tvorby verejných priestranstiev v historickom prostredí. V druhej časti práce je spracovaná charakteristika Rožňavy na základe informácií o jeho polohe a prírodných podmienkach. Nasleduje inventarizácia drevín nachádzajúcich sa v priestore Námestia baníkov. Na základe analýz historických podkladov, využívania daného priestoru v súčasnosti a nevyhovujúcej kvalite drevín sú navrhnuté úpravy na zlepšenie súčasného stavu historického jadra mesta.

Kľúčové slová: historické jadrá miest, zeleň v historickom prostredí, inventarizácia zelene

Abstrakt

L'objectif du travail comprend l'analyse de l'état actuel de la végétation dans le centre historique de Rožňava et ensuite la proposition de la conception du projet pour le reconstruire. La première partie du travail est consacrée à l'évolution des villes, à la description de centres historiques d'aujourd'hui et aux principes de la création des espaces publics dans le milieu historique. Dans la deuxième partie du travail sont décrites des informations sur la topographie, les conditions naturelles. Ensuite est décrite la qualification des espèces d'arbres situées sur la Place de mineur. Grâce aux analyses des sources historiques, de l'utilisation de cet espace et de la mauvaise qualité des arbres sont proposés des améliorations du cœur de la ville.

Obsah	
Úvod	6
1 Súčasný stav riešenej problematiky	7
1.1 Historická jadrá miest	7
1.1.1 Vývoj a premeny miest a ich historických jadier	7
1.1.2 Funkcie miest a ich historických jadier	11
1.2 Zeleň v historických jadrách miest	11
1.2.1 Vývoj uplatnenia zelene v historických jadrách miest	12
1.2.2 Funkcia v historických jadrách miest	13
1.2.3 Zásady tvorby a uplatnenia zelene v historických jadrách miest	14
1.3 Súčasný stav historických jadier miest v zahraničí a na Slovensku	15
1.4 Moderné trendy pri rekonštrukcii historických jadier	17
2 Cieľ	24
3 Materiál a Metodika	25
3.1 Materiál	25
3.1.1 Charakteristika mesta Rožňava	25
3.1.2 Geografia, poloha, rozloha	25
3.1.2 Prírodné podmienky	25
3.2 Metodika	27
3.2.1 Inventarizácia drevín	27
4 Výsledky práce	32
4.1 Analýza lokalizácie historického jadra v rámci mesta	32
4.2 Analýza historického vývoja mesta	33
4.3 Analýza širších vzťahov	38
4.4 Analýza súčasného stavu	40
4.5 Analýza vegetačnej štruktúry	42
4.6 Návrh obnovy záujmovej plochy	45
5 Diskusia	48
Záver	50
Zoznam použitej literatúry	51
Prílohy	52

Úvod

Mesto je živý, neustále sa vyvíjajúci organizmus (Hrúza,1977).

S neustálym rozširovaním mestskej zástavby do okolitej krajiny rastie aj potreba uplatnenia zelene v urbanizovanom prostredí. Otázka záhradno-architektonickej tvorby v historickom prostredí je dnes mimoriadne diskutovanou témou u nás aj v zahraničí.

Na území historického jadra mesta je najväčšou koncentráciou arhitektonických kultúrneho dedičstva. Plochy zelene tu majú hlavne doplnkovú funkciu. Na začiatku vzniku sídel verejná zeleň absentovala, až na niekoľko vzrastlých stromov vysadených na námestiach z hľadiska funkčnej potreby. Námestia boli významným priestorom na konanie trhov, uzatváranie obchodov a stretávanie sa ľudí. V období baroka a renesancie sa na námestiach začína objavovať zeleň, ktorá mala zvýšiť rprezentatívnosť priestoru v ktorom sa odohrávali rôzne spoločenské udalosti. Neskôr s prílevom obyvateľstva z vidieka do miest, rozvojom nových stavebných technológií a následným rozvoj motorizácie nastala premena funkcie historického jadra. Vzhľadom na neustále sa zvyšujúce nároky modernej spoločnosti, historické jadro dnes predstavuje najvyššiu koncentráciu rozličných funkcií v rámci sídla. Zhoršením kvality mestského životného prostredia, si vyžiadalo väčšiu potrebu uplatnenia zelene.

Zeleň rozhodujúcou mierou prispieva k harmonizácii historickej zástavby. Pri správnom použití zlepšuje estetické vnímanie priestoru a pozitívne vplýva na psychiku ľudí, ktorí sa v danom prietore zdržujú, alebo ním len prechádzajú. Okrem iného zeleň svojou prítomnosťou ovplyvňuje mikroklímu v historických jadrách miest, zvyšuje vzdušnú vlhkosť, znižuje tepelné výkyvy, prašnosť a pod. Uplatnenie zelene v historickom jadre mesta by však nemalo predstavovať riziko znehodnotenia historickej zástavby námestí a ulíc v centre mesta. Všetky záhradno-architektonické prvky historického jadra sa podieľajú na celkovom vyznení kvality priestoru a dotvárajú jeho identitu.

Historické jadro mesta má vytvárať originálny obraz, typický charakter a príťažlivú atmosféru nielen pre návštevníkov ale hlavne pre obyvateľov mesta. Tento priestor má veľký význam z pohľadu architektonického kultúrneho dedičstva, preto je nevyhnutná jeho ochrana a zachovanie pre budúce generácie.

1 Súčasný stav riešenej problematiky

1.1 Historické jadro mesta

Mokriš (2004) definuje historické jadro mesta ako uzatvorený urbanistický celok. V podmienkach Slovenska najčastejšie založený v stredoveku a v nasledujúcich obdobiach upravovaný do dnešnej podoby. Rozsah historického jadra je najčastejšie vymedzený bývalým fortifikačným systémom. Do historického jadra mesta zahŕňame aj niektoré významné historické predmestia profánnej architektúry, doplnené o verejné a sakrálne objekty. V urbanistickom kontexte takúto štruktúru považujeme za originál, ktorý je jedinečný a v časovom chápaní nenahraditeľný. Za historické jadro prakticky považujeme taký územný rozsah mesta, aký je zobrazený na plánoch Stabilného katastra slovenských miest od začiatku druhej polovice 19. storočia, do prelomu 19. a 20. storočia.

1.1.1 Vývoj miest a premeny ich historických jadier

Mestá vznikali v stredoveku v dôsledku deľby práve na trhu. Stali sa symbolom odchodu človeka z prírody, určovali ráz a charakter krajiny, podmieňovali jej štruktúru a krajinné dimenzie (Supuka, 1991).

História európskych miest je históriou ich úspešných období, nových územných riešení s prestavbami a dostavbami objektov, nadväzovaním na existujúcu výstavbu alebo jej novým využívaním. Architekti znovu premýšľali stavby svojich predchodcov, pretvárali ich, novo interpretovali ich architektonický slovník, preberali jestvujúce architektonické schémy. Historicky rastúce mestá sa vyznačujú tvorivou kontinuitou, ktorou sa môžeme inšpirovať i pre budúcnosť (Zemáková, 2004).

Rozvoj osídlenia Slovenska silne poznačili špecifické podmienky územia. Tu vznikali a po stáročia rástli mestá zväčša na obchodných cestách, na ich dôležitých uzloch. Okrem obchodných miest vzniklo však v rudonostných oblastiach aj niekoľko v stredoveku veľmi dobre prosperujúcich banských miest (Zalčík, 1973).

Zárodok miest u nás možno vidieť už pred 13. storočím a aglomerácii osád a dvorcov sústredených okolo hradísk, neskôr kráľovských a šľachtických hradov a hrádkov a ako trhové osady v blízkosti obchodných ciest alebo priamo na nich – Bratislava, Trnava, Košice, Spišská Nová Ves, Prešov, Bardejov, Levoča (Urbanová, 2008).

Podľa Vodrážku (2004) mestá na území Slovenska prešli tromi vývinovými fázami, pokiaľ získali svoju definitívnu stredovekú podobu. Prvá fáza (obdobie románskeho slohu) je charakteristická sústredovaním sa väčšieho množstva remeselníkov a následne obchodníkov z domáceho obyvateľstva na miesta, kde sa začali konať trhy a usadzovanie sa kolonistov – hostí pri starších sídliskách domáceho obyvateľstva. Tento osídlovací proces mal za následok transformáciu staršej poľnohospodárskej obce na prirodzene vyvinuté stredisko remesla a obchodu. Druhá vývinová fáza (obdobie gotiky) priniesla urbanistické a architektonické formovanie nového mesta, buď upravovaním pôvodného pôdorysu alebo vybudovaním nového pôdorysu. Tretia fáza (neskorogetické obdobie) nadviazala na definitívny pôdorys dostavbou najvýznamnejších verejných budov a úpravou obytných domov

Špecifickú pozíciu predstavovali mestá založené už v období staroveku, ktoré boli kontinuálne osídľované a pozostatky všetkých kultúrnych vrstiev sa zachovali dodnes – Bratislava (Urbanová, 2008).

Stredoveké mesto

Stredoveké mesto v našich podmienkach predstavovalo uzavretý nielen hmotovo-priestorový, ale aj funkčne-prevádzkový organizmus (Vodrážka, 2004). Urbanistický princíp v novom lokačnom systéme strednej Európy 13. storočia určovala pravidelná sieť ulíc vymedzujúca pravidelné bloky obytných domov, sústredený okolo pozdĺžneho alebo štvorcového obytného námestia (Prešov, Košice, Sabinov, Spišská Nová Ves). Dominantu námestia tvoril areál farského kostola. V jeho blízkosti sa nachádzali ďalšie občianske stavby – škola, tržnica, radnica – ako samostatne stojaci polyfunkčný objekt (Bardejov, Kežmarok) a iné cirkevné stavby – kostoly a kláštory tvorili samostatné, vysokými múrmi uzatvorené areály, vysunuté v okrajových častiach v blízkosti mestského opevnenia (Bardejov, Levoča, Košice, Prešov) (Urbanová, 2008). Na námestí stredovekého centra sa odohrával každodenný život, konali sa tu trhy, jarmoky, uzatvárali sa tu všetky obchody (Vodrážka, 2004).

Do okrajových častí mesta boli situované zariadenia súvisiace s hospodárstvom a obranou mesta, zdravotnícke služby atď. Rozvoľnená, zväčša jednopodlažná zástavba predmestských častí dopĺňala opevnené mesto a citlivo dotvárala jeho krajinný rámec spolu s kompozičnou dominantou – kalváriou (Levoča, Prešov, Banská Štiavnica, Bardejov) (Urbanová, 2008).

S ekonomickým rozvojom mesta v 14. a 15. storočí sa zväčšovala sociálna diferenciácia

obyvateľstva, ktorá sa premietla aj do pôdorysu mesta. Na námestí a vo vedľajších uličných priestoroch si majetnejšie vrstvy obyvateľstva postupne prestavovali a dostavovali svoje domy, čím sa z pôvodne homogénneho mestského organizmu stával heterogénny útvar (Vodrážka, 2004).

Premeny v našich mestách v období renesancie

V prvej polovici 16. storočia začala gotika ustupovať do pozadia a postupne sa presadzovala renesancia. Až taliansky architekti, ktorí boli pozvaní na naše územie viedenským habsburským dvorom, začali mať väčší vplyv na novú slohovú architektúru našich miest. Jednalo sa predovšetkým o prestavbu starých a výstavbu nových pevností z dôvodov tureckého ohrozenia. Racionalizmus vlastný renesančnej kultúre podstatne menil nielen vnútornú podstatu objektov, ale aj ich vonkajší účinok. Vysoké gotické štýlové strechy boli nahradené nižšími strechami s atikami. Typické tvaroslovné prvky ako atika, rímsy a kordónové pásy oproti gotickej vertikálite zdôrazňovali horizontalitu. Od 15. storočia pozorujeme prehodnocovnie výtvarného charakteru miest. Vertikálne členenie gotického poňatia ustúpilo horizontalite. Hoci sa v renesancii sa zásadne zmenila charakteristika objektov ich vzájomným spájaním do jedného celku, štruktúra gotického mesta sa nezmenila. Naďalej je vstup do objektov riešený jedným portálom od námestia, prípadne ulice (Vodrážka, 2004).

Premeny v našich mestách v období baroka

Nový rozvoj miest a podnikateľská činnosť šľachty menili charakter mestského osídlenia i celej krajiny. Pôdorys mesta ostal bez podstatnejších zmien, ale upravuje sa vnútorné usporiadanie domov a ich priečelí. Vývojové obdobie slovenských miest od 15. do začiatku 17. storočia nevykázalo prakticky nijaké založenie miest laebo väčšie urbanistické zásahy. Omnoho hlbšie zasiahlo do stavby miest obdobie po polovičke 17. storočia a celé 18 storočie. Barokový sloh vniesol nový ruch, nový pohyb do starého pôdorysu mesta. Hospodárska prosperita a ekonomický rozmach mali vplyv na rozvoj miest. Mestá sa začali rozpínať do šírky, mestské hradby už boli pritesné, predmestia postupne z tejto situácie ťažili a získavali na význame.

Voľný pohyb osôb mal vplyv i na rozvoj a štruktúru miest, čo dokazuje nárast skromných nevelkých neskoro barokových a ranoklasicistických domov v hradbových častiach miest a predmestí. V mestách s rozvíjajúcou sa hospodárskou činnosťou sa popri prestavbách starších objektov budovali aj nové stavby. V mestách s rozvíjajúcou sa hospodárskou činnosťou predovšetkým nové radnice, obytné domy, výrobné objekty.

Niektoré verejné objekty nechal stavať aj kráľovský dvor a mozaiku stavebnej činnosti doplnila šľachta výstavbou kúrií, palácov, župných domov. Nahrádzanie starších hospodárskych objektov obytnými krídlami.

Na námestiach sa stavali solitérne objekty ako radnice alebo školy. V sakrálnej architektúre si udržoval prevahu pozdĺžny typ dispozície, častejšie sa však uplatňovali aj centrálné riešené objekty, ktoré sa svojim situovaním stávali súčasťou mestského parteru. Obdobie baroka je charakterizované predovšetkým postupným prechodom pôvodnej funkcie námestia z obchodno trhovej na zhromažďovaciu, postupne až reprezentatívnu (Vodrážka, 2004).

Premeny v našich mestách v období klasicizmu

Celkovo možno konštatovať, že klasická architektúra sa prejavila predovšetkým na modelovaní profánnej architektúry. Príslušníci vyšších kruhov stavali palácom kaštiele, kúrie obkolesené módnymi anglickými parkami. Stavebná činnosť v duchu nového slohu sa intenzívne rozprúdila i v mestách. Nemenili sa iba fasády starých domov a celých uličných frontov, ale vznikali nové účelové objekty – župné domy, chudobince, radnice, divadlá, nemocnice, ktoré obohacovali mestský parter. V klasicizme sa zavŕšil trend premeny námestia na reprezentačné účely. Prostredie námestia a ostatné mestské priestory sa obohatili o množstvo nových typologických druhov stavieb, ktoré do značnej miery obohatili dovedajšiu funkčnú skladbu mesta a jeho priestorov.

Premeny v našich mestách v období kapitalizmu

Vývoj Slovensku v prvej polovici 19 storočia ešte nevykazoval výrazné zmeny v štruktúre osídlenia. Neusmernené začiatky kapitalizmu v 19 storočí rozrušili vtedajšiu homogenitu a jednoliatosť slovenských miest. Vznikali prvé továrne, železnice. Koncom 19 storočia sa začali aj slovenské mestá obklopovať priemyselno-skladiskovými perifériami prestúpenými dopravnými zariadeniami a bývaním robotníctva (Vodrážka 2004).

Proces rastu sídel pokračoval u nás s nástupom intenzívnej urbanizácie v 20. storočí. (Supuka).

Slovenská mestá sa začiatkom 20. storočia prelievali do krajiny, ktorú sčasti rozrušili. V mestách boli historické dominanty zatlačené novostavbami bánk a obchodných domov. Paláce a meštianske domy sa adaptovali na malé byty a dvory sa zastavovali novými obytnými krídlami, dielňami, kôľňami a skladišťami, ktoré

odporovali hygienickým požiadovkám. Urbanisticky sa nové hodnoty v historickom jadre nevytvárali. Obdobie druhej polovice 19 st a začiatku 20 st. najintenzívnejšie poznačilo premenu mestských priestorov, ale aj mestského parteru. Nové výdobytky vedy a techniky, dopravné systémy materiály, stavebné technológie vniesli do života mestarelatívne pokojne a evolučne sa rozvíjajúceho, značnú dynamiku. Jeden vstup do objektov už nepostačuje, predávaný tovar sa posúva bližšie ku kupujúcemu. Dovtedajší relatívne jednoliaty parter objektov sa výrazne perforuje, nové otvory dreví do obchodov a výkladcov značne menia pôvodný stereotyp parteru (Vodrážka 2004).

V socialistickej spoločnosti sa od základu menia predpoklady pre budovanie miest. Mesto sa buduje ako systém kompozične urbanistický a celok s komplexnou vybavenosťou vo všetkých jeho častiach. Mení sa vzťah k historickému jadrú mesta, ktoré sa v minulosti zanedbalo a využívalo väčšinou na obchodné účely a mení sa aj vzťah k historickým pamiatkam. V týchto hodnotách nachádzame odkaz národnej kultúry, preto je snaha, aby aj historické jadrá miest mali v novej kompozícii mesta také miesto, ktoré zodpovedá novým pomeroch a funkcii v organizme mesta (Svetlík, 1978).

1.1.2 Funkcie miest a ich historických jadier

Mestá boli v minulosti vysokoorganizovaným sídlom. Funkcia mestského útvaru sa v priebehu stredoveku a novoveku prakticky nezmenila. K zásadným zmenám došlo nástupom priemyselnej éry. V období svojho konštituovania mali mestá celý rad funkcií: strategickú - znamenala vlastnú územnú obranu i štátnu; správnu - vyplývala z územnej organizácie a majetkových vzťahov; hospodársku – motivačnú pre zakladateľa (rozvoj obchodu a remesiel, mestské práva a výsady); politickú ako výsledok strategickú, hospodársku a správnu funkcie (napr. Kremnica, založená na náleziskách zlata, striebornej, medenej a železnej rudy, mala podstatne lepšie predpoklady pre rozvoj); kultúrnu - vyplývajúcu z existencie rôznych zariadení (kláštorov, škôl ap.) Významná premena mestských funkcií nastala v prvých dekádach 19. storočia. Rozvoj manufaktúr a neskôr aj priemyselnej výroby spôsobil príliv obyvateľstva do miest. Prehustenie mestského pôdorysu dosiahlo svoje limity. Dochádzalo k búraniu hradiel a súčasne k vzniku obytných zón, situovaných za vonkajším obvodom mestského jadra (napr. v Košiciach nazývaného Vnútorne mesto). V mestskom jadre, sa najmä v jeho najlukratívnejších zónach sa začala dislokácia správnych a reprezentačných objektov. Historické jadro definitívne stráca rozhodujúci význam pre sídelnú funkciu. Na ústupe je aj strategická funkcia (búranie hradiel), hospodárska (predtým bohato zastúpená

výrobou), posilňuje sa naopak funkcia správna - konkrétne zastúpená administratívou (Mokriš, 2004).

Podobne ako celé sídlo tvorí v priestore a čase meniaci sa systém, tak podliehajú premenám a vývoju aj jeho vnútorné priestory. Tu je dynamika premien veľmi výrazná, stačí si len pripomenúť tri podoby Hlavného námestia v Bratislave za ostatných 25 rokov. Menia sa spoločenské požiadavky na verejné priestory – v minulosti dopravné, trhové a obchodné funkcie ulíc a námestí dnes nahrádzajú spoločensko-pobytové a kultúrne požiadavky spojené s vysokými nárokmi na estetické aspekty prostredia (Kováč, 2010).

Funkčným poslaním historického jadra by mal byť predovšetkým priestor pre stretávanie sa ľudí, priestor pre zamyslenie, oddych, relaxáciu, oslobodený od nadmerného komerčného napätia a intenzívnej dopravy (Mokriš, 2004).

1.2 Zeleň v historických jadrách miest

Pod označením „zeleň“ všeobecne odborná i laická verejnosť chápe prvky a systémy vegetačných plôch a vegetačných prvkov (Kováč 2010).

Historické jadrá miest sa vyznačujú špecifickými urbanistickými a architektonickými hodnotami spočívajúcimi nielen v jedinečnosti jednotlivých objektov, ale aj vzájomných väzieb, spätosti s kultúrnymi a prírodnými danosťami regiónu. Zeleň v rámci štruktúry historických jadier stredoeurópskych miest je len málokedy dominantnou z hľadiska rozsahu (Finka, 2008).

1.2.1 Vývoj uplatnenia zelene v historických jadrách miest

V stredovekých mestách neboli podmienky a predpoklady pre vznik parkov a záhrad pre veľmi obmedzené územné podmienky a jednak preto, že hospodársky život obyvateľstva si nevynucoval ich realizáciu (Vreštiak, 1991).

Podľa Gregora (2008) v stredoveku a renesančných sídlach sa stretávajú s neverejnou zeleňou iba vo forme úžitkových záhrad (kláštory, rajské dvory) Svetlík (1978) opisuje, že v stredoveku sa zriaďovali záhrady len ako úžitkové zelené plochy okolo kláštorov alebo feudálneho sídla. Zeleň v gotike nemala väčší význam, bola len na okraji miest ako ovocné sady. Talianska renesancia začala sledovať pôdorysy mestských sídel, obytných víl aj so záhradami na okraji miest a postupne zasahovala aj do mestského pôdorysu ako plánovaná zeleň.

V období baroka sa architektonizovaná zeleň stáva súčasťou riešenia architektúr

zväčša reprezentačného charakteru (paláce a kaštiele), tá však tiež neplní funkciu verejnej zelene (Gregor, 2008).

Finka (2008) uvádza, postupnou expanziou miest sa tieto komplexy zelene dostávajú do centrálnych plôch a dnes sú neraz súčasťou historických jadier miest (napr. Hannover, Londýn, Paríž, Praha).

Verejná, plánovite osádzaná zeleň sa objavuje vo väčších mestách už koncom 18. storočia, vo väčšine historických miest až v priebehu 19. storočia vo forme stromoradií pozdĺž uličných priečelí, oddeľujúcich chodníky od vozoviek, alebo mestských parkov, často zakladaných v priestochoch historických námestí, prípadne v priestoroch bývalých hradobných priekop. Zriedkavé sú i mestské parky založené na dovedy nezastavaných plochách, s veľkým kompozičným zámerom a používaním cudzokrajných drevín. Za poslednú etapu vo vývoji zelene v historických mestských priestoroch je možné považovať obdobie predchádzajúcich tridsiatich rokov, ktoré prinieslo novú tradíciu vysádzania verejnej zelene (zväčša rýchlorastúcej – ihličnany). Bohužiaľ, veľká časť takto vysadenej zelene nespĺňa kritériá jej opodstatnenosti v týchto priestoroch, a to tak z hľadiska kultúrno-historického, ako i estetického (Gregor, 2008).

Stromy sú v súčasnosti vysádzané po obvodoch námestia, prípadne pri kostoloch a radniciach, ktoré často bývajú súčasťou námestí, podľa priestorových podmienok (Supuka, 2008).

V poslednom období sa plochy zelene v centrách miest rozširujú nad rámec svojej historickej prítomnosti vďaka budovaniu peších zón. Tento trend neraz naráža na iracionálny pamiatkársky prístup prejavujúci sa v snahe navrátenia urbánnych priestorov do ich kvázy-historickej podoby, t.j. dláždenia bývalých trhových námestí na úkor postupným vývojom v nich sprítomnenej zelene (Finka, 2008).

1.2.2 Funkcia zelene v historických centrách miest

V historických urbanistických štruktúrach, pri ich obnove a poluvytváraní súčasného životného prostredia má zeleň predovšetkým význam hygienický a architektonicko-estetický. Hygienický význam zelene spočíva predovšetkým v zlepšení mikroklimatických podmienok, zmenšení znečistenia a zlepšení fyzikálneho zloženia vzduchu, regulácii vlhkosti, teploty, intenzity osvetlenia. Vysoká zeleň má vplyv aj na intenzitu vetra a mestského hluku. Architektonický a estetický význam zelene spočíva v tom, že dopĺňa architektúru priestorov, zjemňuje mierku a priestorový

dojem, dotvára architektúru farebne (Gregor, 2008).

No historický stavebný fond skoro vždy poskytuje mestám i obciam identitu, charakteristický ráz, atmosféru, genia loci, ktoré bývajú zdrojom ekonomických príjmov z turistického ruchu a tie by už pre štát i sídla mohli byť zaujímavé (Gojdič, 2010).

1.2.3 Zásady tvorby a uplatnenia zelene v historických jadrách miest

Obnova existujúcej a výsadba novej zelene je možná iba na základe analýzy jej súčasného stavu, a to tak z dendrologického, ako i zo vzťahu k slohovému výrazu prostredia (Gregor, 2008).

Medzi hlavné zásady riešenia zelených plôch a zelene v historických priestoroch podľa Gregora (2008) patrí:

- zachovať, resp. obnoviť tie plochy a skupiny zelene, ktoré s priestorom tradične súvisia a sú jeho typickou súčasťou,
- obnoviť, resp. rozšíriť zeleň v miestach bývalých fortifikácií,
- súvislejšiu zeleň situovať do vnútroblokov a vytvárať v nich miesto odpočinku pre nájomníkov a návštevníkov ako protipól dynamického prostredia ulíc a námestí,
- odstrániť všetky nevhodné, neestetické a choré dreviny,
- vo väčšej miere používať rastlinný materiál mierneho vzrastu, popínavé a previslé dreviny, mobilnú zeleň,
- v priestoroch s funkciou spoločensko zhromažďovacou tradične uprednostňovať nízku solitérnu zeleň osádanú do spevnených plôch, pred vysokou a plošnou zeleňou s charakterom parkových úprav.

Zvlášť citlivo je treba pristupovať k existujúcej vysokej zeleni, aby v rámci princípu vytvorenia jednoty slohového výrazu prostredia nedochádzalo k „puristickým“ úpravám. Väčšina vysokej zelene, aj keď bola vysadená v relatívne blízkej minulosti, sa neraz stala charakteristickou súčasťou prostredia a jej neuvážené odstránenie by viedlo k porušeniu miestotvorných vzťahov a identity prostredia. V prípade slohovej rekonštrukcie vybranných priestorov sa však nevyhneme ani jej odstráneniu, a to predovšetkým v prípadoch, keď z hľadiska druhovosti je jej existencia neopodstatnená, resp. stala sa zábranou vnímania významných kompozičných dominánt (Gregor, 2008).

Podľa Vreštiaka (2009) v našich podmienkach sa využíva len nepatrné percento

drevín vhodných pre uličné stromoradia v mestách. V našej praxi sa udomácnil názor, že do úzkych ulíc a historických námestí patria len husté guľovité formy. Existujú širšie možnosti aplikácie stromov s veľkou škálou veľkostných, tvarových a vzhľadových vlastností. Je potrebné osvojiť si ich a používať.

Úspešná existencia stromov je do značnej miery závislá na správnom výbere taxónov pre rôzne podmienky prostredia. Okrem vonkajších morfológických znakov akými sú veľkosť (výška a šírka stromu) tvar a hustota koruny, textúra a sezónne efekty (jarné, jesenné zafarbenie listov, kvetenstvo plody) sú významné aj „vnútorné“ vlastnosti drevín. Patrí sem šírka ekologickej valencie, tolerantnosť k zmeneným (nepriaznivým) podmienkam prostredia a k stresovým faktorom, napríklad vysoké teploty a sucho v lete, imisie, posypové soli, spevnenie povrchu pôdy, mechanické poškodenia alebo biotický škodlivý činitelia. Veľmi dôležitá je i regeneračná schopnosť nadzemných a podzemných orgánov po mechanickom poškodení, dlhovekosť a podobne. Okrem vytvorenia priaznivých podmienok pre rast a vývoj alejových stromov v prípravnej fáze zakladania a pravidelnej odbornej starostlivosti realizovaných výsadiieb, je nutné hľadať východisko aj vo výbere vhodných taxónov drevín. Sortimentálna selekcia musí rešpektovať existujúce ekologické podmienky i potreby zosúladenia s architektonickými a estetickými požiadavkami. Medzi rody s najpočetnejším zastúpením vhodných druhov a intrašpecifických taxónov patria: javory, brezy, jasene, čeresne, jablone, hlohy, jarabiny, lípy a bresty (Vreštiak, 2009).

1.3 Súčasný stav historických jadier miest v zahraničí a na Slovensku

Urbanisticko –architektonický výraz mnohých vyspelých európskych miest je pre ich návštevníkov pôsobivým estetickým zážitkom. Historicko-kultúrny potenciál centier, doplnený neskorším plánovitým rozvojom, s citlivým rešpektovaním hodnôt ich vývoja, sa pozitívne podieľa na celkovom vnímaní mesta a jeho výtvarného obrazu ako urbanizovaného prostredia s vysokou estetickou kvalitou prostredia. Väčšina významných miest je takto vnímaná a známa prostredníctvom architektúry ich významných stavieb a urbanistických celkov, ktoré definitívne patria k dedičstvu globálnej kultúry, čím sa stávajú aj atraktívnym cieľom návštevy danej krajiny a mesta pre milióny turistov z celého sveta (Maňák, 2004).

Centrá historických miest na Slovensku v dôsledku prestavieb pôsobia v porovnaní s ich pôvodným priestorovým usporiadaním prinajmenšom chaoticky. Ohrozenie historických jadier panelákovými „hradbami“, pochádzajúcimi to 70. a 80.

rokov 20. storočia, opisujúcimi vonkajší obvod mestského centra, je dnes nahradené novou, azda nebezpečnejšou formou – vnútornou prestavbou historického jadra.

Prax pamiatkovej ochrany dnes viac ako kedykoľvek predtým stojí pred problémom premien funkcií historického jadra, v tempe požiadaviek modernej spoločnosti.

Dôsledkom intenzívnej modernizácie nehnuteľností v pamiatkovom území, vynútenej novým funkčným poslaním, je však zmena ich priestorového usporiadania a definitívna strata autenticity (Mokriš, 2004).

Súčasný stav našich pamiatkovo chránených území i jednotlivých kultúrnych pamiatok a súborov pamiatok vykazuje rôznu mieru integrity i narušenia. Preto ako pri urbanistických súboroch, tak i pri obnove kultúrnych pamiatok nie je možné vystačiť iba s jednou metódou obnovy, t. j. sanačnou regeneráciou, respektíve slohovou rekonštrukciou. Zväčša ide o také narušenia, ktoré vyžadujú dotvorenie ako i prirodzenú modernizáciu v súlade s potrebami spoločenskej úrovne užívateľa. Obdobne pri ochrane historických urbanistických štruktúr, zväčša bývalých historických jadier sídiel, kde na základe poznania ide o heterogénnu zástavbu, ktorá v histórii popri reprezentačnej a spoločenskej funkcii plnila i utilitárne funkcie (Vodrážka, Laková, 2010).

Je možné sa čudovať, že sa i na parcelách, akými sú plochy pri opevnení Bardejova, a na jeho s námestím paralelných uliciach, teda na území pamiatkovej rezervácie, zaradenej do zoznamu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO, stavajú objekty, ktorým pojem architektúra je v niektorých prípadoch ťažko priznať. Opakované spory okolo územného plánu hlavného mesta a, napriek niekoľkým i medzinárodným súťažiam na bratislavské Podhradie, neschopnosť výpovede o jeho budúcom výraze svedčia i o iných, ako iba legislatívnych vplyvoch, ktoré majú dopad na ochranu identity našich sídiel. Ale prejdite takou Jelšavou, s porovnateľne kvalitnou zástavbou ako väčšina našich menších miest, a zistíte, že zďaleka nie všade je situácia pozitívna, naopak. V týchto prípadoch, na rozdiel od viacerých majetných vlastníkov historických budov vo veľkých mestách, je nemalá finančná pomoc štátu nevyhnutná, ak si chceme identitu aj týchto miest i do budúcnosti zachovať, lebo i tu žijú občania toho istého štátu a s tými istými nárokmi (Gojdič, 2007).

Rozľahlé Hlavné námestie v centre bratislavského Starého Mesta v čase turistických prehliadok. Kedysi bolo toto námestie zelené, priestor bol predelený parkovými cestičkami a lavičkami. Dnes ponúka priestor, ktorý väčšina domácich obyvateľov prejde rýchlym krokom. Je neútulné, nemá záchytné body. Samozrejme, v

čase konania koncertov a predstavení na námestí zábava je. Ale námestie by malo zábavu držať v sebe, nie jej poskytovať miesto na prenocovanie (www.asb.sk/architektura/vyhry-a-prehry/namestie-verzus-nabrezie-nevyhrava-ani-jedno-4128.html).

Prirodzeným rastom miest sa pôvodné jadro mesta stáva centrálnou mestskou zónou s nárokmi na vyššiu vybavenosť a kvalitu zástavby, čím sa táto utilitárna zástavba javí nepotrebnou a vytvára po demolácii priestor pre dotvárajúcu štruktúru. V iných prípadoch ide o časti zaniknutej historickej štruktúry, či to už bolo z necitlivých politických rozhodnutí, alebo celkovej devastácie a zanedbanej údržby vedúcej k plošným demoláciám. Tu vzniká taktiež prirodzený priestor pre novú urbanisticko-architektonickú tvorbu. Priestor pre novú tvorbu vytvára i prirodzené starnutie, zlá údržba, konštrukčné poruchy, v niektorých prípadoch i malé architektonické hodnoty stavieb. A tak vzniká potreba nahradiť neobnoviteľnú alebo nehodnotnú stavbu priamo v historickom bloku. Opätovne vzniká námet pre novú tvorbu architekta (Vodrážka, Laková).

1.4 Súčasné moderné trendy pri rekonštrukcii historických jadier miest

Tvorit' v historickom prostredí znamená riešiť vzťah medzi tradíciou a novými nárokmi súdobej spoločnosti. Úcta k tradícii na jednej strane determinuje individuálnu voľbu architekta pri tvorbe a obmedzuje jeho tvorivú slobodu, na druhej strane je zdrojom poučenia a mnohých inšpirácií. Tvorba architekta v historickom prostredí v podstate znamená zámer vstupovať do urbanizovaného, i do krajinného prostredia, ale i zámer obnovy, revitalizácie, modernizácie konkrétnych, už existujúcich, teda historických stavieb (Vodrážka, Laková, 2010).

Zásady tvorby v historickom prostredí podľa Vodrážku a Lakovej (2010).

- Riešenie dopravnej obsluhy je jedným z hlavných determinantov prevádzkovej koncepcie. Čisto pešie priestory dnes v podstate ani nepoznáme. Formy tohto súžitia sú rôzne (najbežnejšia je časová segregácia), má však svoje pravidlá a úspech závisí len od ich dodržiavania. Koexistencia dopravnej obsluhy a pešieho pohybu má vplyv aj na riešenie statiky, na voľbu povrchu a tým aj na cenu stavby. Povrchové konštrukcie preto musia dobre odolávať dynamickej záťaži. Ploché dlažby obdĺžnikových formátov so škárami sú najzraniteľnejšie –

príkladom sú poruchy na pešej zóne v Bratislave. V prípade kombinovaných priestorov je osobitnou kapitolou dopravné značenie. Zvládnuť požiadavky dopravnej vyhlášky a nepokúšať sa ich obísť výnimkami je architektonickou výzvou. Dodatočné domal'ovanie vodorovného dopravného značenia je riešením horším ako predvídavané a koncepčné dopravné značenie. Nielenže znehodnocuje dlažby, ale často môže poskytovať nesprávne informácie – napr. ochranný biely pruh koridoru električiek v pešej zóne môžu niektorí ľudia so zrakovým postihnutím mylne považovať za vodiacu líniu.

- Riešenie povrchov je jedným z najvýznamnejších prvkov priestoru. Bohatosť, resp. jednoduchosť, výtvarného riešenia a voľba materiálov sú základnými charakteristikami architektonicko-výtvarnej koncepcie. Na voľbu dezénu dlažieb má určujúci vplyv architektonický charakter hrán priestoru – fasády budov. V riešení povrchov sa môžu prejavovať prevádzkové „čiary“, rozhrania dynamiky pohybu, akcentovanie vstupov a výtvarných diel, umiestnenie mobiliáru, charakter objektov a najmä ich parteru. Farba a štruktúra povrchov sú významným kompozičným nástrojom určujúcim mierku priestoru. Pri výbere materiálu sa môžeme rozhodnúť pre prírodný alebo umelý materiál. V ideových riešeniach architektov jasne dominuje použitie kameňa, v realizácii však dochádza najmä z ekonomických dôvodov ku kompromisom a hľadaniu náhrad. Výhoda kameňa spočíva v prirodzenom vzhľade a vo vysokej životnosti, nevýhodami sú najmä cena, určitá obmedzenosť sortimentu a pri niektorých typoch kamenných dlažieb aj nižšia pochôdnosť. Naopak betónové dlažby majú svoje výhody v bohatosti sortimentu, vyššej pochôdnosti a nižšej cene, nevýhodami sú nižšia životnosť a riziko unifikovaného dojmu.
- Pri riešení povrchov vstupujú do hry aj niektoré pragmatické otázky: ich údržba (napr. zimná) alebo rozoberateľnosť v prípade opráv. Osobitný zreteľ treba vziať na prácnosť a technológiu kladenia zvoleného povrchu, minimalizuje potrebu rezania na atypické formáty. Dlažby sa v kombinácii s inou formou informácie môžu stať aj významným prostriedkom na náznakovú prezentáciu zaniknutých alebo podpovrchových štruktúr, napríklad archeologických pamiatok.
- V súvislosti s povrchmi a celkovým usporiadaním priestoru je jednou zo základných požiadaviek peších zón ich komplexná bezbariérovosť v zmysle zásad univerzálneho dizajnu. Aj v pamiatkovom prostredí je skutočnou

architektonickou výzvou zapojiť tieto dnes už vyhláškou požadované parametre do koncepcie riešenia. Pri riešení povrchov treba správne zvoliť sklon a systém odvodnenia.

- Mobiliár a prvky malej architektúry sú ďalšími významnými výrazovými prostriedkami verejného priestoru. Originály, najmä ak sú dizajnersky vydarené, môžu vytvárať imidž historického jadra. Výhodou katalógových prvkov je okrem ceny aj certifikácia kvality a bezpečnosti navrhovaných prvkov (napr. svietidla). Tie isté prvky použité v rôznych mestách však nepridávajú na hodnotu genia loci. Iným problémom katalógov je, že len ťažko nájdeme dizajnersky ucelený komplet od lavičky cez stojan na bicykle, odpadkový kôš, informačnú tabuľu až po svietidlo. V súvislosti s mobiliárom sa otvára diskutovaná otázka novotvarov verejných priestorov najmä v pamiatkovom prostredí. Ak existujú historické vzory v podobe zachovaného originálu alebo v dokumentačnej podobe, v pamiatkarských kruhoch prevláda konvencia použiť napríklad repliku svietidla, resp. voliť príbuzný katalógový typ. No dochovaný originál svietidla, lavičky, stĺpika ako historický artefakt však vynikne viac medzi súdobými prvkami, medzi kópiami by skôr zanikal. Príklad z Olomouca je dobrou ukážkou použitia súdobého dizajnu mobiliáru v historickom prostredí.
- V súvislosti s malou architektúrou a mobiliárom je aktuálnou požiadavkou vytvoriť aj informačný systém v priestore a o priestore. Sem môžeme zaradiť aj logá peších zón, informačné smerové a náučné tabule alebo inými výtvarnými prostriedkami stvárnené súbory informácií.
- Dôležitou koncepčnou otázkou je zeleň, najmä miera a forma jej použitia. Na svete sú však úžasné aj mestá bez zelene na uliciach či námestiach (napr. Florencia), veľa zelene zasa otvára otázku čitateľnosti priestoru, bezpečnosti, údržby a premenlivosti vlastností priestoru v ročných obdobiach. Najmä vysoká zeleň tvorí výrazné fyzické prvky priestoru, pomocou zelene možno charakter priestoru nielen dotvárať, ale aj meniť jeho optické proporcie. Okrem priestorotvorných účinkov má zeleň schopnosť ovplyvniť jeho mikroklimu. Prvky zelene sú nástrojom na uplatnenie svetla a tieňa ako kompozičných efektov verejných priestorov. V súvislosti so zeleňou treba riešiť koordináciu s polohou sietí technickej infraštruktúry a ich vzájomné vplyvy. V prípade, že súčasťou stavby nie sú aj možnosti prekládok, stávajú sa pri uplatnení zelene

významným determinujúcim činiteľom trasy sietí a ich ochranné pásma. Existujú však špeciálne prefabrikáty usmerňujúce rast koreňového systému. Prvky zelene sa od ostatných zásadne líšia tým, že sú živými, vyvíjajúcimi sa organizmami. Pri uplatnení zelene preto treba počítať aj s ich možným deštrukčným vplyvom (najmä koreňového systému) na ostatné konštrukcie.

- Výtvarné diela sú často základnými bodmi výtvarnej koncepcie pešej zóny. často sa osádzajú dodatočne alebo sa menia a nie vždy k lepšiemu (príklad z námestia v Žiline). Opornými prvkami mnohých priestorov sú zachované historické artefakty, ktoré podporujú autenticnosť prostredia. V takomto prípade je namieste takéto pevné body vhodne využiť ako ústredný motív a neznevažovať ich zbytočnou konkurenciou iných diel alebo doplnkami – napríklad zbytočná vodná obruba na Rolandovej fontáne v Bratislave skresľuje jej historický tvar. Niekedy sa objavuje aj myšlienka prinavrátenia premiestnených alebo zaniknutých výtvarných diel. Spomienky na takéto diela sú vítanou príležitosťou na obohatenie riešenia napr. o náznakové rekonštrukcie.
- Téma výtvarných diel vo verejných priestoroch otvára otázku akceptácie súčasného umenia (pešia zóna v Bratislave - čumil, napoleonský vojak, paparazzi, Schöner Náci...).
- Vodné prvky sú žiadanými súčasťami verejných priestorov. Voda ako symbol života má moc oživovať priestor. Fontány sa stávajú polyfunkčnými výtvarnými dielami, v teplých dňoch sú vítanými miestami osvieženia. V našich podmienkach sú však v prevádzke len menšiu časť roka a ich zimné pôsobenie ostáva často nevyriešenou otázkou. So zimnou funkciou fontány treba uvažovať už pri návrhu, aj v zime by mali byť atraktívnymi prvkami priestoru. Pri picích fontánkach sa často zabúda na deti a ľudí odkázaných na pohyb na vozíkoch. Alternujúce výšky sú tiež súčasťou bezbariérového prístupu.
- Bezpečnosť priestoru neznamená len ochranu pred asociálnym správaním iných ľudí, ale aj pred poranením v prípade kontaktu s niektorými prvkami priestoru. V prvom prípade je dôležitá možnosť vizuálnej kontroly a prehľadu v priestore, v druhom prípade musí byť riešenie detailov všetkých prvkov vrátane výtvarných diel bezpečné. Zakopnutie o čumila alebo poranenie o ostrú hranu výtvarného diela môže mať totiž aj právne dôsledky.
- Večerná iluminácia je ďalšou významnou koncepčnou otázkou. Večer sa môže

úplne zmeniť vnímanie priestoru – jeho proporcie, atmosféra, farebnosť.

Osvetlenie vytvárajú stĺpové a nástenné svietidlá, svietidlá v dlažbe, nasvietenie budov a artefaktov, prispievajú k nemu aj výklady a reklamy. Stabilitu denného obrazu priestoru môžu vystriedať premenlivé večerné obrazy často založené aj na dynamike zmien intenzity a farebnosti svetla. Okrem výtvarného pôsobenia je, samozrejme, cieľom osvetlenia dosiahnuť aj bezpečnosť pohybu a možnosť vizuálnej kontroly priestoru (kamerové systémy). Celá problematika osvetlenia je koncepčne i projekčne taká zložitá, že si zaslúži osobitnú štúdiu a projekt.

V súčasnosti sa však na verejný priestor kladú požiadavky aj vzhľadom na jeho schopnosť zadržiavať vodu. Z hľadiska funkčného využitia zelene v štruktúre sídla, podľa Finku (2008), plochy zelene aj v urbánnom priestore zachytávajú vysoký podiel dažďových zrážok, vyrovnávajú odtokové pomery z územia, spomlujú rýchlosť stekajúcej vody a umožňujú jej vsakovanie do zeme.

Podľa Supku (2008) dobové slohy, módné trendy, zmena funkcií priestoru a posilnenie estetického a poločenského fenoménu námestí im dáva buď pozmenenú, alebo novú náplň. Mnohé námestia miest a reprezentačné plochy si zachovali svoju priestorovú autentičnosť, napr. historické námestia v Prahe, vo Varšave, v Bruseli, iné dostali novú podobu napr. Paríž, Rím. Z našich uvediem, aj keď nezrovnateľne menšie mestá, napr. B. Bystrica, Zvolen, Trnava, Kremnica, Nitra, Košice, Bardejov, Humenné a pod., hlavne v rámci prestavby na tzv. pešie zóny, kde moderné pojmá aj vegetačných prvkov má svoju opodstatnenosť.

Prístup, ktorý zviditeľňuje a sprítomňuje kultúrne a historické odkazy priestoru a súčasne sprostredkúva ich význam pre nás, nazývame interpretáciou miestneho dedičstva. Prostredníctvom interpretácie chceme rozvinúť miestneho génia loci, ovplyvniť správanie ľudí a motivovať ich k ochrane pamiatky či prírodnej lokality; pomáhamo však aj vytvoriť produkt cestovného ruchu, a tým posilniť miestnu ekonomiku. Ak chce mesto či akákoľvek obec pristupovať k interpretácii koncepčne, mala by vytvoriť interpretačný systém – či už námestia, siete verejných priestorov alebo pamiatkovej zóny – úzko previazaný s informačným systémom tak, aby sa ľudia v priestore dokázali zorientovať a vedeli zistiť, čo je tam dôležité (Miková, Paulíková, Paulíniová, 2010).

Mesto by malo byť užívateľsky príjemné a čitateľné. Najčastejšou formou interpretácie sú interpretačné (náučné) trasy s panelmi, ktoré môžu viesť mestami i

krajinou. Poznáme však aj netradičnejšie spôsoby interpretácie: interpretačné objekty, sochy, modely sídiel, vstupné brány do území, lavičky pri výhľadoch – živých mestských vedutách, dlaždice, odtlačky známych osobností atď (Miková, Paulíková, Paulíniová, 2010).

Na mnohých historických verejných priestranstvách nájdeme doslova nánosy dejín, ktoré hovoria o tom, čo sa tam dialo. Veľké dejiny nemôžu existovať bez malých dejín. Ktorékoľvek námestie, ktorákoľvek ulica so sebou nesie príbeh svojich staviteľov i obyvateľov. Na niektorých námestiach nájdeme úžasné katedrály, na iných novostavby, ktoré kopírujú pôvodnú parceláciu či historický pôdorys námestia. Na Slovensku ešte stále prevláda názor, že dedičstvom sú hlavne pamiatky či historické štruktúry sídiel a krajiny. V New Orleans dokonca považujú za dedičstvo jazzovú hudbu a na jej ochranu zriadili národný park. Pozerajme na dedičstvo ako na čosi cenné, čo nám môže porozprávať príbeh o našich predkoch (a o nás); ako na hodnoty, ktoré chceme nielen zachovať, alebo ktorými sa môžeme predovšetkým inšpirovať (Miková, Paulíková, Paulíniová, 2010).

Na najväčšom bulvári v Poľsku, ktorý sa nachádza v Lodži, nájdete dlaždičky s menami ľudí, ktorí na jeho obnovu prispeli; na lavičke sedí socha známeho poľského básnika Juliana Tuwima, ktorý tam tvoril. Priestor sa zaľudňuje a prestáva byť anonymným (Miková, Paulíková, Paulíniová, 2010).

V Banskej Štiavnici sa deti stali súčasťou plánovania priestorov a pri mapovaní skúmali ulicu Dolná Ružová cez svoje zmysly i v dialógu s dospelými. Mesiac ako symbol striebra, slnko ako symbol zlata sa následne objavili na plaketkách v Banskej Štiavnici, umiestnených vo výške detských očí. Deti môžu plakety objavovať, hrať sa s nimi, obkresľovať, preto sa k nim rady vracajú (Miková, Paulíková, Paulíniová, 2010).

Príklady zo zahraničia

Neustrelitz (Nemecko)

Rekonštrukcia neskoro barokového trhoviska sa zmenila na plynulé prepojenie originálnych historických prvkov s modernými potrebami mesta, čo bolo docielené použitím pôvodnej kamennej dlažby spoločne s minimalistickými lavičkami a vodotryskami. Výhľad do hviezdicovito vybiehajúcich bočných uličiek umožňuje presná výsadba Jaseňov (*Fraxinus*), ktoré sú starostlivo udržiavané v sedemmetrovej výške (Uffelen, 2010).

Bern (Švajčiarsko)

Jedno z najznámejších švajčiarskych námestí sa pýši obdĺžnikom z prírodného kameňa rozmerov 60x30 m, ktorý presne kopíruje rozmer budovy parlamentu. Veľké kamenné dosky z výrazne štrukturovanej ruly z oblasti Vals sú umiestnené v zrkadlových vzoroch a tvoria tak výrazné ornamenty. Kamenným povrchom prechádza ľahko zakrivený svetelný pás, ktorý demonštruje pohyb ľudí z Medvedieho námestia (Bärenplatz) smerom k Parlamentu (Bundeshaus). Triková fontána, ktorej trysky sú zabudované do dlažby, dodáva námestiu tretí rozmer. V roku 2006 vyhral projekt čestnú cenu za mestský dizajn udeľovanú Americkým inštitútom architektov (AIA) (Uffelen, 2010).

2 Cieľ

Cieľom bakalárskej práce je zhodnotenie súčasného stavu drevín na Námestí baníkov v Rožňave a vypracovanie návrh na obnovu historického jadra mesta.

3 Materiál a metodika práce

3.1 Materiál

3.1.1 Charakteristika mesta Rožňava

Mesto s približne 20 000 obyvateľmi (r.2000) má slávne banícke a remeselnícke tradície, je administratívnym sídlom okresu (ktorý má asi 65 000 obyvateľov), ale aj kultúrnym centrom regiónu Gemer a od r. 1775 i sídlom biskupstva. História mesta je spojená s ťažbou zlata, striebra a medi (Tešlár, 2002).

Rožňava je významným centrom turizmu. Mestom prechádza tzv. Gotickej ceste. V okolí sa nachádzajú vzácne kultúrne pamiatky (hrad Krásna Hôrka, kaštieľ Betliar, gotický kostol v Štitníku) a prírodné pamiatky - jaskyne Slovenského krasu zapísané v Zozname svetového dedičstva UNESCO (Dobšinská ľadová jaskyňa, jaskyňa Domica, Gombasecká jaskyňa, Jasovská, Krásnohorská a Ochtinská aragonitová jaskyňa).

3.1.2 Geografia, poloha a rozloha

Rožňava sa nachádza v juhovýchodnej časti Slovenska v Rožňavskej kotline, v údolí rieky Slaná, v nadmorskej výške 313 m.n.m. Mesto obklopuje zo severnej strany masív Volovca (1293 m. n. m.) v Slovenskom Rudohorí, z východnej a južnej strany planiny Slovenského krasu - Silická a Plešivecká. Na východe susedí s okresom Košice – okolie, na juhozápade a západe s okresom Revúca a na severe s okresmi Poprad, Spišská Nová Ves a Gelnica. Rozloha mesta je 45,6 km². Mesto je súčasťou Košického samosprávneho kraja a je okresným mestom. Súčasťou mesta je Nadabulá a Rožňava Baňa (www.roznava.sk/portal/informacie/File/PHaSRmestaRoznava.pdf).

3.1.3 Prírodné podmienky

Prírodné podmienky mesta Rožňava sú dané jeho geografickou polohou.

Klimatické pomery

Rožňava sa nachádza v teplej oblasti v okrsku charakterizovanom ako teplý, mierne suchý s chladnou zimou (Hrnčiarová a kol., 2002).

Priemerná ročná teplota sa pohybuje v rozsahu od 7,3 do 12,5°C. Najchladnejším mesiacom je január, kedy sa priemerné teploty pohybujú od -3,1 do -5,9°C. Najteplejší je mesiac júl s priemernými teplotami od 18 do 23,3°C. Z hľadiska zrážkových pomerov patrí Rožňava do horsko-pevninskej klimatickej oblasti.

Priemerný ročný úhrn zrážok je v Rožňave cca 700 mm. Priemerný počet dní so snehovou prikrývkou dosahuje maximum v januári 21,6 a minimum v mesiaci október 0,1 a apríl 1,4 dňa. Ročný priemer je 79,1 dňa. Priemerná vlhkosť vzduchu sa pohybuje od 75 do 80 %. V apríli až septembri sa pohybuje okolo 73%. Maximum relatívnej vlhkosti pripadá na november - január 84 - 85%
(www.roznava.sk/portal/informacie/File/PHaSRmestaRoznava.pdf).

Režim vetra je značne modifikovaný povrchom. Počas celého rok a tu prevláda severný vietor, druhý najčastejší je juhovýchodný vietor (Tajták, 1978).

Hydrologické pomery

Územie Rožňavy patrí do povodia rieky Slanej. Na území mesta sa do nej vlieva Rožňavský potok – Drázus, ktorý preteká v tesnej blízkosti historického jadra mesta.

Rožňavský potok pramení na južnej stráni Volovských vrchov vo výške 1080 m. n. Jeho koryto má tvrdý kamenitý podklad, je plytké a úzke, má malú kapacitu a pri väčších vodách dochádza k inundáciám. Rozsah zaplavovaných pozemkov je malý. Zdroje podzemných vôd sú nepatrné. Väčšie zásoby podzemných vôd sú v alúviu rieky Slanej od Rožňavy na juh (Tajták, 1978).

Geologická stavba a pôdne pomery

Geologická stavba je tvorená prevažne horninami: pieskovec, ílovité a vápencové bridlice a vápence. Pôdotvorný substrát tvoria fluviálne sedimenty – piesky, piesčité štrky až piesky v terasách - bez pokryvu. Dominantným pôdnym typom sú pseudogleje nasýtené z polygenetických hlín. Lokálne sa vyskytujú prekryté glejové čiernice. Pôdy majú veľkú retenčnú schopnosť a strednú priepustnosť. Prevládajú neskeletnaté hlinité pôdy (Hrnčiarová a kol., 2002).

Na území lesov sa vyvinuli predovšetkým hnedé lesné pôdy so zastúpením 83%, podzoly 9%, ilimerizované pôdy 5% a rankrové pôdy 2%. Nepatrný podiel majú antropogénne pôdy /banské haldy/
(www.roznava.sk/portal/informacie/File/PHaSRmestaRoznava.pdf).

Potencionálna vegetácia

Fytograficky patrí územie mesta do oblasti západokarpatskej fóry. Lesy sú z geomorfologického hľadiska zatriedené do sústavy Alpsko-Himalájskej, podsústavy Karpát, provincie Západných karpát, oblasti Slovenské Rudohorie a celku Volovské vrchy. Z hľadiska druhového zloženia prevládajú listnaté lesy (48%) pred zmiešanými

(34%) a ihličnatými (18%). Čo sa týka zastúpenia drevín, najviac sú rozšírené buk 25%, dub 15%, smrek 22%, hrab 18%, jedľa 10% a zvyšných 10% tvoria dreviny ako borovica, smrekovec, javor, jaseň a lipa. Lesy v katastrálnom území Rožňava sú vo vlastníctve Mesta Rožňava a Rímsko-katolíckeho biskupstva v Rožňave (www.roznava.sk/portal/informacie/File/PHaSRmestaRoznava.pdf).

Okolie mesta Rožňava má vysoké zastúpenie ekologicky významných prvkov. Záujmová oblasť patrí podľa Atlasu krajiny k historickej krajinskej štruktúre s vodnými mlynmami a technickými objektmi spojenými najmä s baníctvom (Šmelková a kol., 2006).

3.2 Pracovné postupy

Po preštudovaní odbornej literatúry zameranej na tému vývoja historických jadier miest, nasledoval prieskum a analýza, inventarizácia.

3.2.1 Inventarizácia drevín

Vymedzenie záujmového územia

Inventarizácia drevín bola spracovaná na plochách verejnej zelene na Námestí baníkov v Rožňave. Záujmové územie sa nachádza, v pamiatkovej zóne historického jadra mesta. Severná, južná, východná a západná hranica priestoru je tvorená meštianskymi domami. Na severovýchodnom výbežku námestia sa nachádza katedrála Nanebovzatia Panny Márie. Smerom na juh Malý trh. Na západ od námestia je Mestský park a východným smerom tečie Rožňavský potok - Drázus.

Podklady a pracovný postup pri vypracovaní inventarizácie zelene

Inventarizácia drevín bola realizovaná v mesiaci august 2010 na základe terénneho prieskumu a využitia metodiky na hodnotenie drevín podľa Machovca (1982).

Na inventarizáciu záujmového územia boli k dispozícii mapové podklady v tlačenej a digitálnej forme – dodal Ing. arch. J. Rusnák a vlastná fotodokumentácia.

Prípravné práce boli zamerané na získanie podkladov a obhliadku terénu. Terénny prieskum pozostával z lokalizácie jednotlivých vegetačných prvkov do podkladovej mapy v M=1:500. Poloha drevín sa určila meracím pásmom. Následne bol vypracovaný kompletný zoznam drevín s hodnotiacou tabuľkou. Výsledky boli spracované grafickým výstupom. Na základe inventarizácie sa vykonala analýza

súčasného stavu drevín situovaných na záujmovom území a vyhotovenie inventarizačného výkresu s lokalizáciou stromov a krov.

Metódy a hodnotenie drevín

Inventarizácia zelene sleduje predovšetkým stromy a ich porasty a vyhodnocuje ich veľkostné parametre, zdravotný stav a vekové kategórie (Krajčovičová, Raček).

Pri stromoch boli určované nasledovné veličiny: výška stromu zameraná pomocou výškomera s presnosťou na 0,5m, pásmom boli merané obvod kmeňa vo výške 1,3 m nad zemou a šírka koruny ako vzdialenosť priemetu dvoch krajných bodov v obvode koruny stromu. Pri kroch sa zisťovala výška pomocou výškomera s presnosťou na 0,5m a priemet koruny kríka na plochu meraný pomocou pásma.

Vek dreviny sa určil podľa Machovca (1982). Dreviny sú zoradené do vekových kategórií 0 až 20 rokov - nová výsadba, 20 až 40 rokov, 40 až 60 rokov, 60 až 80 rokov, 80 až 100 rokov, nad 100 rokov.

Zdravotný stav stromov sa hodnotil podľa metodiky Machovca a kol. (1982):

5 bodov – úplne zdravý strom bez chorôb, škodcov a príznakov poškodenia

4 body – ojedinelý výskyt mikroskopických a drevokazných húb má za následok čiastočné presychanie stromu do 1/3 objemu koruny, na kmeni sa nachádzajú dutiny len ojedinele a malých rozmerov, stabilita stromu nie je narušená.

3 body – vplyvom infekcie hubami alebo poškodením živočíšnymi škodcami usychajú konáre v objeme do polovice koruny. Na kmeni sa objavujú stredne veľké dutiny spôsobené drevokaznými hubami, drevokazným hmyzom, klimatickými faktormi alebo mechanickým poškodením. Môže byť čiastočne narušená stabilita stromu. Poškodenia je možné odstrániť a strom môže ďalej plniť svoju funkciu.

2 body - choroby, škodcovia alebo abiotické činitele vyvolali usychanie konárov v objeme 2/3 koruny. Prevažujú poškodenia hlavných konárov, na kmeni sa nachádzajú rozmerné dutiny. Stabilita stromu je znížená v dôsledku rozpadu a rozkladu dreva drevokaznými hubami. V prípade, že ide o dendrologicky alebo historicky významnú drevinu, je nutné poranenia ošetriť, zakonzervovať a zabezpečiť stabilitu stromu. V ostatných prípadoch je vhodné drevinu čo najskôr odstrániť.

1 bod – úplne suchý alebo vysychajúci strom v rozsahu suchých konárov nad 2/3 objemu koruny. Vyskytujú sa rozsiahle dutiny a hniloby kmeňa spôsobené chorobami. Stabilita stromu je výrazne narušená, drevina je absolútne nevhodná a odporúčaná na

okamžitý výrub.

Sadovnícka hodnota sa určovala pri každej drevine podľa Machovca (1982). Hhodnotil sa celkový vzhľad jedinca, u mladších drevín schopnosť ďalšieho vývoja a uplatnenia, vhodnosť dreviny pre dané stanovište, resp. zámer atď.

5 bodov - najvhodnejšie dreviny. Absolútne zdravá drevina, nepoškodená, habitus zodpovedajúci druhu a kultivaru, veľkostne až úplne rozvinutá, avšak ešte v plnom raste a vývoji. Koruna stromu tvorí najmenej polovicu výšky stromu. Do tejto kategórie patria dreviny u ktorých je vzhľadom k predpokladanej dĺžke dosiahnuteľného veku perspektíva, že môžu svoju sadovnícko-krajinársku funkciu plniť ešte niekoľko desaťročí. Pri riešení priestoru, na ktorom sa ohodnotené dreviny nachádzajú, je potrebné vychádzať zo zásady, že je ich treba zachovať v maximálnej možnej miere aj za cenu prehodnotenia a pretvorenia sadovníckeho priestoru, preriešenia plánovanej plochy pre výstavbu a pod. Tieto dreviny by sa mali zachrániť vo všetkých prípadoch.

4 body- veľmi hodnotné dreviny. Dreviny zdravé alebo len nepatrne poškodené, s tvarom typickým danému taxónu. Veľkostne sú rozvinuté aspoň do polovice rozmeru dospelých dreviny na danom stanovišti. Dreviny musia mať predpoklad rozvoja pre ďalšie desaťročia pri udržaní dosiahnutej kvality. V návrhu musia byť zachované v maximálnej možnej miere. Odstrániť ich navrhujeme až po vyčerpaní všetkých pomerne nákladných riešení a iba vo veľmi výnimočných prípadoch.

3 body- dreviny priemernej hodnoty. Sú to dreviny zdravé, alebo iba mierne preschnuté, bez chorôb a škodcov, ktoré by sa mohli rozširovať. Dreviny tejto kategórie sa môžu tvarovo líšiť i veľmi podstatne od typického vzhľadu druhu alebo kultivaru. Patria sem napr. dreviny vysoko odkonárené, u ktorých je predpoklad obrastania, prípadne také, ktoré majú svoju estetickú a funkčnú hodnotu i pri silnom odkonárení, dreviny s jednostrannou, avšak stabilnou korunou a pod. Patria sem aj dreviny tvarovo a vzhľadovo typické, avšak doposiaľ menšieho vzrastu, ktorý nedosahuje polovicu normálnych rozmerov daného druhu na danom stanovišti. Aj pri tejto kategórii musí byť predpoklad dlhodobého rozvoja. Pri navrhovaní sadovníckych úprav sa počíta s tým, že sa dreviny buď ponechajú, alebo tam, kde to zámer projektanta vyžaduje sa odstránia.

2 body – dreviny podpriemernej hodnoty. Patria sem dreviny značne poškodené, dreviny veľmi vysoko vetvené, bez predpokladu obrastania, po presvetľovacích prebierkach, dreviny staré a málo vitálne, výrazne presychajúce, duté, prípadne inak značne poškodené. Predpoklady ich ďalšieho vývoja sú obmedzené ako v čase, tak aj

v kvalite. Patria sem najmä také dreviny, pri ktorých sa nedá predpokladať zlepšenie ich kvality. Pri navrhovaní sadovníckych úprav sa počíta s ich postupným odstraňovaním. Výnimku tvoria dreviny mimoriadnej dendrologickej hodnoty, chránené stromy resp. malebne pôsobiace torzá starých stromov, ponechané na dožitie. Nesmú to však byť dreviny ohrozujúce bezpečnosť ľudí, porastov alebo iných objektov.

1 bod – dreviny nevyhovujúce. Dreviny veľmi silne poškodené, choré, silne napadnuté škodcami, osobitne takými, kde hrozí nebezpečenstvo ich šírenia ma ostatné porasty.

Spoločenská hodnota bola určená iba v prípade drevín určených na výrub v zmysle vyhlášky č. 579 z 10 dec 2008, ktorou sa mení vyhláška 24/2003 Z. z. o ochrane prírody a krajiny. Základná hodnota drevín podľa typu dreviny (strom listnatý, ihličnatý) a obvodu kmeňa, zistených pri inventarizácii sa prepočíta prirážkovým indexom podľa charakteristiky danej dreviny. Vynásobením základnej spoločenskej hodnoty s prislúchajúcim prirážkovým indexom sa získa celková spoločenská hodnota dreviny v eurách.

Tab. 1 Prirážkový index k spoločenskej hodnote (Vyhláška č. 579/2008 Z.z. o ochrane prírody a krajiny)

Index	Charakteristika dreviny
0,4	- ak je drevina poškodená alebo je iným spôsobom znížená jej fyziologická hodnota v rozpätí nad 60 % (ťažké poškodenie)
0,6	- ak je jednoznačne preukázaný nepriaznivý vplyv dreviny na statiku objektov a budov alebo drevín a ohrozenie prevádzkyschopnosti inžinierskych sietí, zatienenie nad hodnoty povolené normami a spôsobenie nadmernej vlhkosti obytných a iných objektov - ak je drevina poškodená alebo je iným spôsobom znížená jej fyziologická hodnota v rozpätí 26 – 60 % (stredné poškodenie)
0,8	- ak ide o drevinu z náletu alebo výmladkov a ak jej výskyt nie je v súlade s využívaním konkrétnej plochy územia - ak je drevina poškodená alebo je iným spôsobom znížená jej fyziologická hodnota v rozpätí 11 – 25 % (slabé poškodenie)
0,9	- ak ide o krátkoveké dreviny
1,1	- ak ide o dlhoveké dreviny
1,2	- ak je vek stromu vyšší ako 100 rokov
1,4	- ak ide o dreviny v parkoch, verejných sadoch a záhradách, v stromoradiach alebo ak sú súčasťou historických jadier miest a centrálnych mestských zón
1,5	ak predstavujú taxóny a taxonoidy (druhy a ich premenlivé formy) guľovitého, previsnutého a vertikálneho tvaru a taxóny s odlišnosťou v tvare a farbe listov a farbe kvetov, alebo vzácne z hľadiska introdukcie, pomaly rastúce a zakrslé, alebo taxonomicky a geograficky vzácne

Inventarizácia zelene sa použije ako podklad pre spracovanie návrhu na rekonštrukciu záujmového územia. Hodnotenie drevín vychádza zo súčasného stavu. Návrh na výruby vychádza zo zdravotného hľadiska drevín.

4 Výsledky práce

4.1 Analýza lokalizácie historického jadra v rámci mesta

Dominantnými prvkami v pozadí charakteristickej panorámy mesta sú svahy Slovenského Rudohoria, planinany Slovenského krasu a Kalvária ktorý je najnižším vrchom trojvršia Tri Vrchy. Silueta vzácneho historického jadra, ktorého srdcom je štvorcové námestie stredovekého pôvodu s množstvom vzácných architektonických pamiatok, splýva s okolitými zastavanými plochami bytových a administratívnych budov, školských a zdravotníckych zariadení, doplnených o dopravné štruktúry. Historické jadro mesta Rožňava predstavuje geografický stred sídelného útraru.

Záujmové územie sa podľa územného plánu nachádza v centrálnej mestskej zóne (okrsok č. 1). Patrí do pamiatkovej zóny mesta Rožňava. Riešené územie je najhodnotnejším z hľadiska architektonických pamiatok. V rámci okrsku č.1 v západnej časti od historického jadra mesta sa nachádza Rožňava – Baňa a Nadabula. Prevláda tu funkcia priemyslu. Bytová funkcia je zastúpená len ako doplnková. Okrsok č. 2 sa nachádza v severovýchodnej časti mesta. Prevláda tu bytová funkcia (sídliisko P. J. Šafárika) a občianska vybavenosť (Nemocnica s poliklinikou Sv. Barbory). Na severe sa nachádza vodojem, mestská hvezdáreň a kalvársky súbor kaplniek. Na východnom a západnom okraji územia je málopočetná zástavba rodinných domov. Výrazne je tu zastúpená individuálna bytová výstavba na sídlisku Podrákoš. Súčasťou tohto okrsku je aj rekreačná oblasť Rožňava - kúpele. Okrsok č. 3 sa nachádza južne od historického jadra mesta. Boli tu realizované prvé sídliská Nová štvrť a sídlisko Stred. Medzi výrazné stavby občianskeho vybavenia tohto okrsku patrí Dom služieb, budova VÚB a obchodný dom a obchodno – spoločenské centrum. Okrsok č. 4 je zásadne tvorený obytným súborom Juh s prevahou bytových domov. S výhľadom do budúcnosti vytvára rezervu pre hromadnú bytovú výstavbu. Okrsok č. 5 sa nachádza v juhozápadnej časti mesta. V tomto okrsku sú lokalizované najmä priemyselné prevádzky. Doplnkovo sa tu vyskytujú aj plochy pre rekreáciu a oddych (lokalita strelnice).

Príloha V1 zobrazuje historické jadro Rožňavy v rámci mesta a vo vzťahu k jeho širšiemu okoliu na základe územného plánu.

4.2 Analýza historického vývoja mesta a jeho historického jadra

Historické jadro mesta Rožňava predstavuje kultúrno-historický stred sídla. Vznik mesta podmienila križovatka diaľkových ciest od severu od Spiša na juh na Plešivec s pripájajúcou sa cestou na Košice. K významu lokality prispela aj existencia nálezísk drahých kovov v okolí. Predpokladá sa, že najstaršia lokalita sa nachádzala v mieste západne od pozdejšie založeného námestia v časti Klepuš, kde sa skutočne z obranného hľadiska javí terén prudko sa zvažujúci k rieke Slaná zvlášť vhodný na osídlenie. Išlo o územie ohraničenom dnešnou Šafárikovou ulicou, ulicou Kósu - Schoppera a Štítnickou ulicou. Aj v súčasnosti sa dá identifikovať pôvodná hlavná ulica tohto staršieho osídlenia. K lokalizácii zakladania mesta prispela jednak spomínaná križovatka ciest, taktiež prírodné podmienky údolia ohraničeného horskými masívmi a v neposlednej miere i smer postupne narastajúceho baníckeho osídlenia v smere rožňavských baní cez Klepuš, údolie Drázusa na Čučmu. Farský kostol, jadro ktorého bolo postavené na začiatku 14. stor. (dnešný katedrálly kostol), bol postavený na vyvýšenine nad starším sídlom. I dnes sa dá v sieti ulíc vysledovať pôvodná hlavná ulica tohto staršieho osídlenia, vedúca od kostola po Klepuš (ulička vedúca poza parcely západnej fronty námestia, pokračujúca Tlačiarenskou ulicou vyúsťujúcou na dnes už neexistujúcu Okružnú ulicu).

Mestský charakter získala Rožňava v priebehu 15. storočia, kedy dochádza k výstavbe dnešného historického jadra – námestia s verejnými a súkromnými budovami, v strede ktorého stála pravdepodobne radnica. Námestie vzniklo na pomerne pravidelnom, takmer štvorcovom pôdoryse, s meštianskymi domami radenými po obvode a s ulicami vybiehajúcimi jednak jeho v kútoch, prípadne v strede strán podľa miestnych podmienok. V severozápadnom kúte námestia vybiehala cesta na Betliar a Dobšínú, ktorá nebola najvhodnejšia na vznik rozsiahlejšej zástavby ako bola napríklad ulica smerujúca k rano-stredovekej Čučme, obci, kde sa nachádzali drahé kovy. Táto ulica vyrástla do mimoriadnej dĺžky, pretože na nej vládol zrejme čulý ruch a okrem toho ležala pri potoku poskytujúcom dostatok vody. Na východnej strane námestia vyúsťuje dnes nepatrná ulica Krásnohorská, ktorá vo väčšej vzdialenosti od mesta smerovala na Moldavu a Košice cez Krásnu Hôrku. Sotva si dnes uvedomujeme jej význam, pretože Košická cesta bola novodobou prenesená na juh.

Ostáva len určiť pôvodnú ulicu smerujúcu na Štítnik, o trase ktorej nemáme

v pôvodnej podobe istotu. Štítnická brána, ktorá sa spomína v archívnych prameňoch, pravdepodobne nadväzovala na zaniknutú komunikáciu, vybiehajúcu z juhozápadného kúta námestia. V tomto mieste sa nachádza novostavba z 30-tych rokov 20. storočia, na mieste ktorej predtým stál malý prízemný domček.

V roku 1439, keď Jiskra obsadil veľkú časť Gemera, pristúpil k stavbe pevnosti v Rožňave v blízkosti vtedajšieho farského kostola. Po odchode Turkov z mesta, ktorí ho mali v moci v rokoch 1556 – 1594, sa začalo s budovaním mestského opevnenia. Opevnenie, o ktorom sa zachovali písomné správy, je najproblematickejšie v stavebnej histórii mesta. Nezachovalo sa nič, čo by ho pomohlo lokalizovať. Len na severnej a západnej strane, kde až do 18. storočia neexistovala zástavba za parcelami domov pri námestí, nemohli byť hradby (palisády) inde než pri zadnom okraji parcel. Ich ukončenie sčasti doteraz zachováva plynulú líniu. Na severnú časť tejto línie nadväzuje ohradný múr bývalého cintorína po obvode kostola, mimoriadne silný, ktorý je zrejme jediným zachovaným úsekom hradby. Múr je situovaný na zníženom, sčasti rozvezenom vale, čo potvrdzuje jeho pôvod. Na východnej strane súviselo opevnenie bezpochyby s potokom Drázus, opevnenie tu asi prebiehalo taktiež pri zadnom okraji parcel. I keď je potrebné počítať s tým, že dnešné koryto presne nekopíruje pôvodnú trasu. Južná časť opevnenia bola najpravdepodobnejšie uzavretá v krivke Okružnej ulice. Matej Bel, ktorý navštívil Rožňavu v roku 1704 o jej opevnení píše nasledovné: „Celé mesto je obkľúčené násypom, priekopou a palisádami.“ O meste z prelomu 17. a 18. storočia uvádza i ďalšie údaje. Všimá si námestie s kostolom, vežou a s obchodníckymi krámkami v strede. Z urbanistického hľadiska je však zaujímavý ďalší popis mesta: „Z námestia vychádza niekoľko ulíc, ktoré sú rovné, iné sa ohýbajú. Južným smerom vychádza Brzotínska ulica. Má nízke drevené domy, sotva by sa na nej našlo päť postavených z kameňa, ktoré možno považovať za skutočné stavby. Táto ulica je takmer taká priama, že z námestia vidieť až po bránu a naopak (rozpor s tvrdením v niektorých prameňoch, že brány uzatvárali vyústenie ulíc do námestia).

V 16. a 17. storočí sa postavilo na námestí niekoľko verejných budov, ktoré sa až na dom banskej komory nezachovali. Boli to mestské kúpele, zájazdový hostinec pre sluhov a podaných, obchody, mestské váhy a pod. Do polovice 17. storočia stála v strede námestia renesančná radnica, ku ktorej bola v rokoch 1643 – 1654 postavená mestská veža. Komplex budov sa dostal pred rokom 1658 do rúk jezuitov, ktorí tesne pri veži začali stavbu svojho kostola. Z urbanistického hľadiska je dôležité, že stavebná

čiara nebola vždy súvislá, niektoré domy mali pravdepodobne podlubie. Výška zástavby bola už v gotike po obvode námestia s dvomi nadzemnými podlažiami, v ďalších uliciach prízemná. Strechy boli obvykle sedlové s drevenými štítmi s podlomenicami na strane do námestia. V klasicizme vznikli murované štíty na východnej strane námestia a súčasne manzardové strechy ako súčasť obnovy po požiari v roku 1711, ktorý zničil značnú časť mesta. Stavebná činnosť po tomto požiari sa obnovila najskôr opravami a prefasádovaním poškodených budov neskôr aj novostavbami. Okolo roku 1715 sa začala stavať nová radnica, ktorá vznikla adaptáciou a spojením dvoch starších domov na západnej strane námestia. K významným zásahom došlo po roku 1745 výstavbou františkánskeho kláštora v severozápadnom kúte námestia na mieste niekoľkých súkromných budov. K obdobnému počinu došlo na protiahlej strane severného bloku už koncom 17. storočia výstavbou jezuitskeho kláštora (dnes biskupská rezidencia). V roku 1778 dochádza k povýšeniu Rožňavy na biskupské sídlo, a tým sa presunulo ťažisko stavebných úloh na cirkev. Jezuitský kláštor sa spolu so susedným meštianskym domom premieňa na biskupskú rezidenciu. V roku 1782 na františkánskom kostole a kláštore prebiehajú dokončovacie práce. Kostol dostáva novú vežu a fasádu. V tomto období sa postavila aj nová barokovoklasicistická zvonica pri bývalom farskom kostole. V roku 1784 – 1786 bol originálnym spôsobom uprostred bloku vystavaný evanjelický kostol podľa projektu J. Mayera z Rožňavy, čím bol rekultivovaný celý blok, nasledovala výstavba fary a evanjelickej školy. Táto doba všeobecne znamená vznik rožňavskej mestskej panorámy s trojicou veží. Súčasne začala výstavba na západnej strane mesta pri katedrále (staré gymnázium a seminár). V roku 1782 bola daná do prevádzky budova Markovej továrne na kožu v južnej časti mesta. V 19. stor. vznikali jednotlivé mestské štvrte, napríklad remeselnícka štvrť v priestore dnešnej Základnej školy Z. Fábryho, alebo bývalá Garbiarska ulička s typickým garbiarskymi domami s drevenými pavlačami, či bývalá Banícka ulica. Mesto 19. storočia znázorňuje katastrálna mapa z roku 1868. Mesto 20. storočia rastie jednak v smere severo-južnom, najmä rozširovaním južnej priemyselnej časti, jednak v smere východo-západnom. Jeho centrum sa však stále nachádza v historickom jadre. Súčasná výstavba pri južnej hranici historického jadra však naznačuje snahu o vytvorenie druhého centra, so zameraním na kultúrno-spoločenské využitie, administratívu a služby. Nástupom kapitalizmu rozvoj mesta stagnoval. Priemysel a obchod sa vyvíjal pomalším tempom. Avšak svojou veľkosťou a hospodárskym významom bola Rožňava naďalej

prirodzeným centrom hornej Slanej (Gemera), o čom svedčí aj to, že hlavné ulice vyúsťovali do údolí, ktoré spájali mesto so širokým okolím.

Na severe od pamiatkovej zóny mesta je „zelená oblasť“ Kalvárie. Baroková kalvárska kaplnka Sedembolestnej Panny Márie je jednou z kompozičných dominánt urbanistickej štruktúry mesta. Na území sa nachádza NhNKP – súbor kalvárskeho kaplniek postavený v 2. pol. 18. storočia. Z pôvodného súboru sa zachovala len záverečná kaplnka s drevenou zvonnicou. Súčasné kaplnky so zastaveniami (nachádzajúce sa na východnej strane kopca) pochádzajú (pravdepodobne) zo 40. rokov 20. storočia. Pôvodný nástup ku kalvárii, ako vidieť na mape z roku 1868 aj bol v oblasti dnešnej križovatky pred nemocnicou. Cesta pokračovala priamo hore stredom dnešného areálu nemocnice. Prepojenie námestia a kalvárie obohacovalo mestskú štruktúru o krajinný prvok a špecifickú možnosť vyhlídky na panorámu mesta. Priame prepojenie zaniklo následkom výstavby areálu nemocnice (od 70. rokov 20. stor.) čo prispelo k postupnej devastácii historického komplexu kalvárie.

Zvyšky bývalej Jiskrovej pevnosti sú na mieste dnešného cintorína pevnosť, ktorá bola dobytá vojskami Mateja Korvína v roku 1452.

Na mape z r. 1868 je vidieť, že v tomto období nie je v okrsku takmer nijaká zástavba. Oblasť sa teda začala zastavovať až v poslednej tretine 19. storočia. Najvýznamnejším objektom je budova Starej nemocnice s príslušným areálom. Neskoro-klasicistická budova bola postavená v roku 1887 zo súkromnej nadácie rožňavského biskupa Juraja Schoppera a lekára Karola Kósu. Dvojkrídlová stavba je spojená ústrednou novogotickou kaplnkou, s hodnotnými farebnými okennými vitrážami.

Bohaté rožňavské bane, vytvorili predpoklady rozsiahlej zástavby mesta, neobmedzujúcej sa len na obvod námestia, ale aj na hlavné komunikácie smerom na juh (a na sever). Predpokladá sa, že tieto ulice sú už stredovekého pôvodu. Južná časť opevnenia mesta bola najpravdepodobnejšie uzavretá v krivke Okružnej ulice. Potvrdilo by sa to najmä tým, keby sa podarilo dokázať, že táto ulica mala pokračovanie na východnú stranu pred zmenou situácie, súvisiacej s prerazením novej cesty na Košice.

V 18. storočí oblasť popisuje Matej Bel takto: „Južným smerom vychádza Brzotínska ulica. Má nízke drevené domy, sotva by sa na nej našlo päť postavených z kameňa, ktoré možno považovať za skutočné stavby. Táto ulica je takmer taká priama, že z námestia vidieť až po bránu a naopak (rozpor s tvrdením v niektorých prameňoch,

že brány uzatvárali vyústenie ulíc do námestia. V prípade, že Okružná ulica bola pôvodne líniou opevnenia, bránu by bolo možné predpokladať v krížení opevnenia a cesty. Piatou ulicou (vychádzajúcou z námestia pravdepodobne v jeho JV cípe) je Jovická, nazvaná takto podľa blízkej obce Jovice.“ Intenzívna štruktúra pôvodnej zástavby remeselných domov bola v 70-tych rokoch 20. storočia veľkoplošne asanovaná.

Z porovnania rozsahu zástavby v juhozápadnej časti mesta na historických mapách, pred rokom 1868 existovala veľmi riedka zástavba. Táto bola postupne odstránená. Významná stavebná etapa v tejto oblasti začala začiatkom 20. storočia, kedy bol postavený kostol reformovanej cirkvi a niekoľko secesných mestských vil.

V priestore bývalej záhrady sa nachádzajú dva objekty (Póschova vila, zač. 20. stor. /dostavba 80-te roky 20.stor./, objekty škôlky druhá pol. 20. stor.) V JZ časti územia sa nachádza objekt Banického múzea, bývalá Markova továreň. V budove dnes sídli riaditeľstvo a Historická expozícia Banického múzea.

Takto popisuje Čučmiansku ulicu v 18. storočí Matej Bel: „Čučmianska ulica ide popri jezuitskom kláštore a tiahne sa smerom k Volovcu. Je to dlhá ulica, sledujúca Čučmiansky potok, na ktorom sú tri mosty. V miestach, kde sa potok ohýba k juhu sú na ňom štyri vodné mlyny na obilie a jeho voda ustavične otáča vodné kolesá a stupy. Aj na tejto ulici sú nízke domce, obývané valchármi a ďalšími obyvateľmi podobného rangu.“

Krásnohorskú ulicu popisuje v 18. storočí Matej Bel takto: „Štvrtou ulicou je Podhradná. Tiahne sa smerom ku Krásnej Hôrke a potom ako cesta prechádza popod hrad a mieri do Horných Uhier. Aj na tejto ulici sú vlastne iba chatrče. Výnimku tvorí len jedna budova, ktorú kedysi na spôsob kaštieľa postavili na svoje náklady Bakosovci, a ktorá toho času patrí Mariášiovcom, ktorí ju vyženili. Podhradná ulica je tiež dlhá, tiahne sa podobne ako Čučomská a na nej je onen potok premostený dvoma kolovými mostami.“ Popis ulice zrejme zachytáva jej vyššie časti, a nie zástavbu bezprostredne pri vyústení z historického námestia. Zástavba bola aj na ľavom brehu potoka Drázus (dnes hypermarket) najpozdejšie renesančného pôvodu.

Mesto sa rozvíjalo hlavne smerom severným a južným popri uliciach Čučmianskej a Brzotínskej, ktoré boli najdlhšími ulicami mesta. V Rožňave sa javila potreba hneď celého radu vybiehajúcich komunikácií. V severozápadnom kúte vybiehala cesta na Betliar a Dobšínú, ktorá nebola najvhodnejšia na vznik rozsiahlejšej zástavby ako bola

napríklad ulica smerujúca k rano-stredovekej Čučme, obci, kde sa nachádzali drahé kovy. Táto ulica vyrástla do mimoriadnej dĺžky, pretože na nej vládol zrejme čulý ruch a okrem toho ležala pri potoku poskytujúcom dostatok vody. Predpokladá sa, že ulica je už stredovekého pôvodu. Takto popisuje Čučmiansku ulicu v 18. storočí Matej Bel: „Čučmianska ulica ide popri jezuitskom kláštore a tiahne sa smerom k Volovcu. Je to dlhá ulica, sledujúca Čučmiansky potok, na ktorom sú tri mosty. V miestach, kde sa potok ohýba k juhu sú na ňom štyri vodné mlyny na obilie a jeho voda ustavične otáča vodné kolesá a stupy. Aj na tejto ulici sú nízke domce, obývané valchármi a ďalšími obyvateľmi podobného rangu.“

Príloha V2 zobrazuje historický a stavebný vývin územia mesta Rožňava a premeny jeho historického jadra.

4.3 Analýza širších vzťahov

Historické jadro mesta Rožňava pozostáva z priestranného námestia takmer pravidelného štvorcového pôdorysu zastavaného po obvode námestia a z niekoľkých príľahlých ulíc vybiehajúcimi na severnej strane v kútoch a na južnej strane v strede priestoru. V severozápadnom kúte vybieha cesta na Betliar, ktorá nebola ďalej obostavaná tak ako cesta smerujúca k Čučme, kde boli náleziská drahých kovov. Na východnej strane vybieha dnes už asanovaná Krásnohorská ulica, ktorá bola v minulosti cestou na Košice. Na južnej strane ústi Šafárikova ulica smerom od Plešivca.

V krajnom výbežku námestia, na Betliarskej ulici, sa nachádza najstaršia zachovaná stredoveká sakrálna stavba - katedrálny kostol Nanebovzatia Panny Márie. V jej susedstve boli postavené významné stavby. Budova bývalého mestského špitálu dnes slúži potrebám Štátneho pamiatkového ústavu, budova bývalého rímskokatolíckeho gymnázia dnes Gymnázium P. J. Šafárika, štvorkrídlový jednoposchdový objekt bývalého katolíckeho seminára sa dnes využíva pre účely Obchodnej akadémie. K budove premonštrátskeho gymnázia boli v polovici 20. storočia pristavané na východnej strane priestory pre potreby nemocnice, v súčasnosti budova slúži na podnikateľské účely.

Severne v blízkosti historického jadra sa nachádza značne predimenzovaný areál Nemocnice s polyklinokou Sv. Barbory. Územie až do 70-tych rokov 20. storočia bez zástavby (záhrady, lúky) tvorilo prírodné zázemie historického jadra. Územím viedla pôvodná prístupová cesta ku Káľvárii, kde sa nachádza najstaršia vyše 100-ročná lipa.

Mestský cintorín o rozlohe 2 ha leží na severozápade od historického jadra mesta na vyvýšenine nad riekou Slaná. Západná časť cintorína prekryva vzácnu historickú pamiatku – Jiskrovu pevnosť, z ktorej sa zachovala časť obvodového múru a čiastočne zrekonštruovaná budova skladu strelného prachu. Najstarší cintorín bol okolo katedrálneho kostola.

Smerom na západ od historického jadra sa nachádza Mestský park. Napriek výhodnej centrálnej polohe nie je park dostatočne prepojený s historickým jadrom. Priame pešie prepojenie parku z historického námestia je realizované cez podbránie radnice. Na park nadväzuje lipová alej s vtrúseným pagaštanom konským - Alej Antona Kissa, lekára a zakladateľa parku na rožňavskom námestí i rožňavského mestského parku. Na juhozápade od námestia bola v r. 1887 zo súkromnej nadácie rožňavského biskupa Juraja Schoppera a lekára Karola Kósu postavená stará nemocnica podľa projektu známeho viedenského architekta Franza Rittera vo Neumanna. V súčasnosti sa v budove nachádza detašované pracovisko košickej Univerzity P. J. Šafárika. Pomerne rozsiahla plocha verejne prístupnej zelene sa nachádza v areáli starej nemocnice.

Smerom na juh z námestia vybieha Šafárikova ulica, na ktorej sa nachádza Malý trh, budova bývalého banického učilišťa Gemerských železorných baní, dnes slúžiaca na podnikateľské účely. Z ulice je prístup ku kostolu evanjelickej cirkvi augburgského vyznania., navrhnutý miestnym staviteľom Jánom Mayerom. Južnejšie sú umiestnené obchodno administratívne budovy (budova polície, budova poisťovne a budova Slovenskej sporiteľne, obchodno - kultúrne centrum, budova VÚB).

Na východ od historického jadra mesta sa nachádza regulované koryto Rožňavského potoka - Drázus. Na západnej strane dnes sa nachádza klasicistická budova bývalého evanjelického gymnázia, dnes Základná škola Sama Tomášika U zeleného stromu a budova Základnej umeleckej školy. Na východnom brehu je situované objekty očíanskej vybavenosti, obchodný dom Billa, autobusová stanica, Veľký trh, veľkoplošný objekt hypermarketu TESCO s príslušným parkoviskom (súčasná stavba), a areál základnej školy J. A. Komenského.

Na severovýchod od historického jadra, na Čučmianskej ulici je umiestnená budova bývalých tlačiarň oproti budove bývalej pošty. V súčasnosti obe slúžia na podnikateľské účely. Nachádza sa tu aj historická budova základnej umeleckej školy.

Príloha V3 zobrazuje priestor Námestia baníkov v rámci historického jadra mesta Rožňava vo vzťahu k jeho blízkeho okoliu.

4.4 Analýza súčasného stavu

Rožňava si dodnes zachovala veľmi hodnotné historické jadro. Napriek tomu je rožňavské štvorcové Námestie baníkov negatívnym príkladom, ako by historické centrum mesta malo vyzerat'.

Dominantou Námestia baníkov je renesančná Strážna veža nachádzajúca sa v strede námestia, vysoká 36,5 m. Vežu postavili na mieste staršej gotickej stavby počas tureckej hrozby v rokoch 1643-1654, kedy plnila dôležitú strážnu funkciu, svedectvom čoho je zachovaná strieľňa na jej východnej strane a turecká delová guľa na južnej fasáde. V blízkosti delovej gule sa nachádza renesančná kamenná tabuľa z doby postavenia veže s dobovou podobou erbu mesta. Veža bola v roku 1997 obnovená a sprístupnená pre turistov ako výhliadková. K mestskej veži prilieha zo severnej strany barokový kostol Sv. Františka Xaverského. Bývalý jezuitský kostol bol postavený na mieste pôvodnej stredovekej radnice a protestantskej školy. Ku kostolu boli postupne pristavané drevené prístrešky rožňavských remeselníkov – krámiky. Tento špecifický druh architektúry si svoju obchodnú funkciu zachoval dodnes. V ich tesnej blízkosti ako súčasť severnej steny vznikla v druhej polovici 18. storočia rokoková kaplnka Sv. Jána Nepomuckého, ktorá je ohradená železnou okvonnou mrežou. Pred strážnou vežou stojí na vyvýšenom podstavci z bieleho vápenca pomník Francišky Andrássyovej (1838 – 1902), patrónky chudobných, postavený z verejnej zbierky v secesnom štýle v roku 1905.

Námestie je ohraničené zo severnej, južnej východnej i západnej strany meštianskymi domami. Väčšina domov je dvojpodlažná s prevládajúcou obchodnou funkciou.

Na okraji severnej časti námestia sa nachádza barokovo klasicistický komplex Kostola Sv Anny a kláštora františkánov s rajským dvorom. Medzi východnou stenou kostola a meštianskym domom, v ktorom je dnes umiestnená galéria, vedie stará mestská ulička, ktorá bola zastavaná kaplnkou. Na druhej strane severnej časti námestia je biskupský palác, ktorý navštívil pápež Svätý otec Ján Pavol II. Vo vnútri sa nachádza sa nachádza formálna záhrada štvorcového pôdorysu neprístupná verejnosti. Pred

rannoklasicistickou fasádou budovy stojí morový stĺp ako pamiatka obetiam morovej epidémie v roku 1710.

Obdobie gotiky na východnej strane námestia reprezentujú dodnes zachované časti interiéru a fasády hotela Čierny orol. Na juhovýchodnom rohu námestia upúta neorenesančná budova kláštora Milosrdných sestier sv. Vincenta – samaritánok a dievčenskej katolíckej školy. Priečelie budovy zdobia dve terakotové plastiky a reliéf s náboženskou tematikou.

Na rohu južnej strany námestia a Šafárikovej ulice sa nachádza mohutná dvojpodlažná renesančná budova bývalej banskej komory alebo Rákociho mincovňa.

Najvýznamnejšou budovou na západnej strane námestia je mestská radnica. Pri rekonštrukcii budovy rímskokatolíckej fary, nachádzajúces sa na okraji námestia a Beliarskej ulice, boli objavené zvyšky barokových nástenných malieb.

Zo sakrálnych pamiatok je najkrajšou a zároveň najvýznamnejšou gotický katedrálny kostol Nanebovzatia Panny Márie zo 14. storočia. Oproti sa nachádza budova bývalého mestského špitálu s tromi barokovými sochami v priečelí, dnes sídlo Krajského pamiatkového úradu.

Súčasný stav námestia je v nevyhovujúcom stave. Námestie nepôsobí esteticky ani pre obyvateľov ani pre návštevníkov mesta. Miestna zásobovacia komunikácia v tvare písmena Y rozdeľuje priestor námestia na 3 časti. Pôdorysný tvar stredového ostrovčeka má tvar trojuholníka. Na jeho východnej strane sa nachádza parčík slúžiaci na relaxáciu obyvateľov mesta v tieni stromov. Povrch parku je spevnený štrkom. Centrálna časť priestoru slúži hlavne chodcom, je však najmenej frekventovaná. Východná a západná plocha námestia je v súčasnosti využívaná hlavne na parkovanie. Nachádza sa tu niekoľko desiatok platených parkovacích miest. Automobilová doprava je privilegovaná na úkor pohybu chodcov a cyklistov. Chýbajú dopravné značenia, prechody pre chodcov sú slabo viditeľné, čím vzniká množstvo kolíznych miest, ktoré znižujú plynulosť premávky a ohrozujú bezpečnosť chodcov. Na celej ploche námestia chýbajú stojany na bicykle. Existujúce dopravné komunikácie sú poznačené značnými výtlkmi.

Po obvode námestia sa nachádza dostatočne široký peší priestor oddelený od automobilovej dopravy výsadbou stromov a krov. Chodníky sa vyznačujú sa zlou kvalitou povrchu a materiálom, ktorý sa nehodí do historického prostredia. Na niekoľkých miestach sa nachádzajú zvyšky pôvodnej kamennej dlažby tzv. mačacie oká.

Množstvo rozdielnych výškových úrovní je problémom pre mamičky s kočíkmi a pre osoby s obmedzenou schopnosťou pohybu. Umiestnenie reklamných stojanov počas pracovných dní zabraňuje plynulému pešiemu pohybu. V letnom období sú v tomto priestore umiestnené drevené terasy patriace miestnym barom a reštauráciám.

Chodník pred meštianskymi domami na severnej strane námestia bol nedávno zrekonštruovaný. Asfaltový povrch sa nahradil betónovou dlažbou. Urobila sa rekonštrukcia inžinierskych sietí. Vymenilo sa osvetlenie a mobiliár. Urobila sa nová bodový výsadba stromov. Na tejto ploche bola realizovaná pešia zóna, ktorá slúži obyvateľom mesta na oddych.

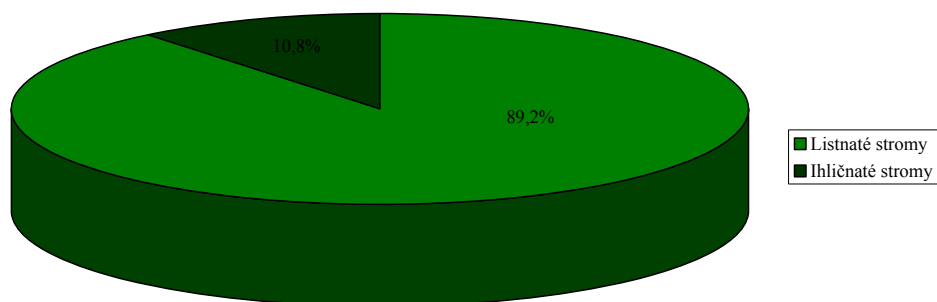
V súčasnosti je naplánovaná rekonštrukcia západnej strany námestia, kde sa nachádza budova radnice.

4.5 Analýza vegetačnej štruktúry

Z hľadiska systému zelene patria vegetačné plochy na Námestí baníkov do verejnej zelene mesta Rožňava. Riešená plocha sa nachádza na území bývalého trhového námestia, kde sa v minulosti dreviny nenachádzali. Dnes je námestie po obvode lemované výsadbou stromov a krov v úzkych trávnatých pásoch. V centrálnej časti námestia sa nachádza parčík, ktorého hmotu tvorí prehustený porast prestarnutých stromov nasadených v troch radoch. V uplynulých 45 rokoch boli po stránach parčíka a krámkov vysadené ihličnaté dreviny do trávnatých trojuholníkových plôch, ktoré sú rušivým prvkom v historickom jadre mesta a bránia v percepcii jedinečnej architektúry Strážnej veže a krámkov. Pri nedávnej rekonštrukcii severnej časti námestia boli staré stromy trávnatých pásoch nahradené novou bodovou výsadbou. Kvetinové výsadby letničiek a trvaliek na námestí sú majú nevhodný tvar a umiestnenie. V priestore sa nachádzajú betónové a drevené mobilné nádoby osadené prevažne druhmi *Berberis thunbergii*, *Potentilla fruticosa*, *Spirea x Van Houttei*, *Juniperus sp.* a *Pinus sp.*, ktoré pôsobia zanedbane a nehodia sa do historického jadra mesta.

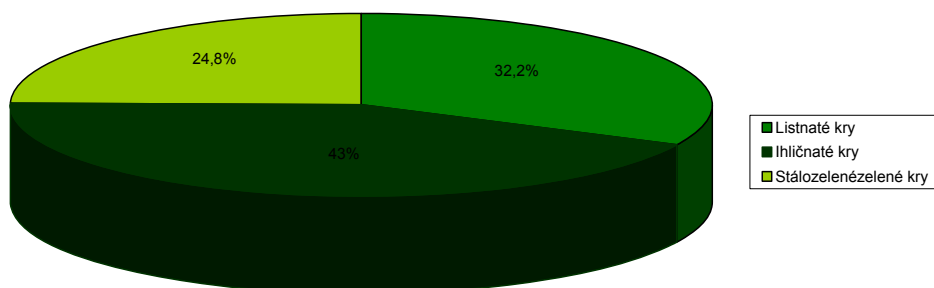
V rámci inventarizácie bolo na ploche Námestia baníkov kompletne zinventarizovaných 70 ks stromov a 121 m² krov. Zistené údaje sú dokumentované v inventarizačnej tabuľke (pílohy T1 a T2) a v inventarizačnom výkrese (príloha V).

Na záujmovom území sa nachádza 9 druhov stromov a 8 druhov krov. Zistené údaje z pohľadu zastúpenia jednotlivých druhov stromov a krov sú zaznamenané v prílohách T3 a T4.

Graf 1: Percentuálne zastúpenie ihličnatých a listnatých stromov

Z inventarizácie vyplýva, že z celkového počtu stromov na ploche dominujú listnaté druhy nad ihličnatými. Listnatých stromov je 49ks, čo predstavuje 89,2%, ihličnatých stromov 6ks predstavujúcich 10,8%. Najpočetnejšími druhmi stromov sú *Acer platanoides* „Globosum“ a *Tilia cordata* s rovnakým zastúpením 39,2%.

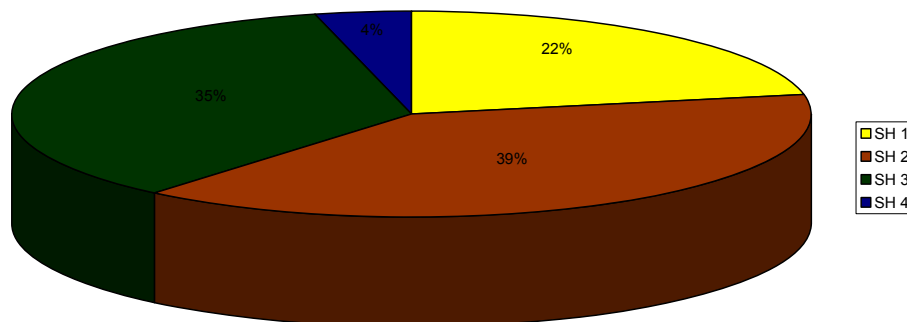

Graf 2: Percentuálne zastúpenie jednotlivých typov krov

Najväčšiu plochu spomedzi krov zaberajú ihličnaté druhy, s najpočetnejším zastúpením druhu *Juniperus sp.* (34,7%). Z listnatých druhov prevažuje *Rosa canina* (17,3%). Vždyzelené druhy sú zastúpené iba taxónom *Buxus sempervirens* (24,8%).

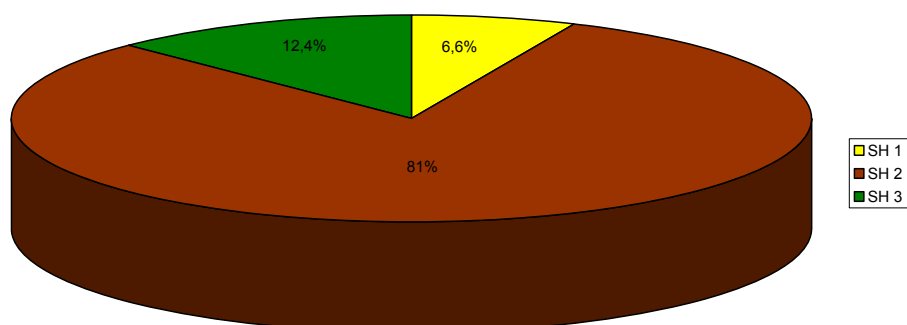
V posledných rokoch bola údržba zelene na Námestí baníkov zanedbaná, čím väčšina jedincov utrpela na estetickom vzhľade aj vitalite. Drevinou s najlepším zdravotným stavom (hodnota 5) je novovysadený *Aesculus carnea* ako náhrada za starý *Aesculus hippocastanea*, ktorý bol z námestia odstránený pre jeho nevyhovujúci zdravotný stav. Najväčšie zastúpenie majú dreviny s podpriemerným zdravotným stavom (hodnota 2) a priemerným zdravotným stavom (hodnota 3) s vyskytujúcim sa značným poškodením kmeňov a konárov (rany, dutiny, škodcovia, huby). Tieto dreviny sú málo perspektívne, preto veľká časť z nich je navrhovaná na výrub. Výskyt nevyhovujúcich drevín (hodnota 1) je minimálny. Ide o preschnuté a prestarnuté dreviny s výskytom chorôb, dutín a trhlín na kmeni, ktoré sú navrhnuté na okamžitý výrub, pretože sú nebezpečné pre zdravie ľudí zdržujúcich sa v ich blízkosti. Rozpadávajúci sa kmeň starej lípy bol spevnený pomocou železných

obručí. U niektorých drevín boli použité plechové kryty a striešky na zamedzenie prístupu vody do vzniknutej dutiny.

Graf 3: Percentuálne zastúpenie stromov podľa sadovníckej hodnoty

Najhodnotnejšie stromy so sadovníckou hodnotou 4 predstavujú len 4% z celkového počtu drevín nachádzajúcich sa na Námestí baníkov. Ide o 3 veľmi hodnotné jedince historického významu (*Tilia plathyphyllos*) a úplne zdravú novovysadenú drevinu (*Aeculus carnea*), ktorá je však nevhodne umiestnená. Pri drevinách so sadovníckou hodnotou 3 sa navrhuje adekvátne zdravotné ošetrovanie, pretože sa plánujú ponechať. Dreviny so sadovníckou hodnotou 2 vykazujú najvyšší počet, celkovo 39 jedincov. Sú to značne poškodené dreviny nevhodne umiestnené solitérne alebo v prehustenom poraste, určené na výrub.

Graf 4: Percentuálne zastúpenie ktrov podľa sadovníckej hodnoty

Najhodnotnejšie druhy krov majú sadovnícku hodnotu 3, sú zdravé a majú typický habitus. Kry so sadovníckou hodnotou 2 majú najväčšie zastúpenie 81%, čo predstavuje 81 m². Kry so sadovníckou hodnotou 1 sú preschnuté. Väčšina týchto krov má netypický habitus a je určená na výrub.

V prípade zelene boli vo výkrese výrubov navrhnuté zmeny v podobe odstránenia drevín s nízkou sadovníckou hodnotou, so zlým zdravotným stavom a zlým kompozičným riešením.

4.6 Návrh obnovy záujmovej plochy

Hlavnou prioritou návrhu je vytvorenie univerzálneho mestského priestoru, ktorý by slúžil najrôznejším spoločenským aktivitám (koncerty, divadelné predstavenia, vianočné trhy). Námestie baníkov je „srdcom“ historického jadra i mesta celého. Je najstarším trhovým a zhromažďovacím, zrkadlom vývoja celého mesta.

Navrhované zmeny v procese revitalizácie sú nasledovné:

1. postupné odstránenie nevyhovujúcich drevín
2. dopravné riešenie územia
3. realizácia návrhu

1. Na základe inventarizácie sa zistil nevyhovujúci zdravotný stav a sadovnícka hodnota drevín, preto je potrebné vykonať asanáciu drevín ako aj preriedenie prehustených porastov. Podstatné je hlavne odstránenie starých preschnutých stromov ohrozujúcich život ľudí. Zoznam drevín navrhovaných na asanáciu je uvedený v prílohách T5 a V .

Okrem odstránenia nevhodných drevín je tiež potrebnú odstrániť nedostatky nevyhovujúcich stavieb a spevnených plôch. Dôraz sa kladie aj na ošetrovanie stromov ponechaných na riešenom území.

2. Priestor bude riešený kombináciou automobilovej a pešej dopravy s privilegovaným postavením chodcov. Je potrebné vniesť dynamiku do tohto priestoru a prepojiť ho so zvyškom historického jadra prostredníctvom peších komunikácií. Automobilová doprava by mala byť z námestia odchýlená. Odstránené parkovacie plochy by boli nahradené výstavbou podzemného parkoviska alebo parkovacieho domu v blízkosti centra mesta.

3. Návrh definuje priestor v nadväznosti na jeho historický pôdorys blížiaci sa k štvorcu a rozdeľuje tento priestor na 3 časti. Cetrálna plocha s parčíkom, slúžiaca ako zhromažďovací priestor a miesto stretávania sa, dopravný pruh po obvode slúžiaci v obmedzenom režime pre zásobovanie a priestor priliehajúci k parteru meštianskych domov vymedzený pre rôzne komerčné aktivity. Námestie je členené do niekoľkých výškových úrovní s malými rozdielmi a s rešpektovaním bezbariérového prístupu.

Myšlienka kompozičného zjednotenia Námestia baníkov vychádza z histórie mesta, ktorá sa už od začiatku spájala s rudným bohatstvom. Kompozícia návrhu obnovy historického jadra Rožňavy je založená na symbolickom stvárnení slávnej baníckej histórie mesta ako zjednocujúceho prvku na celej ploche námestia. Historické

hodnoty budú vychádzať najavo vďaka jednoduchosti riešenia kontextu návrhu. Okrem iného, pri tvorbe priestoru je použitá symbolika čísla 3, ktoré je charakteristické pre mesto (3 ruže v erbe symbolizujúce v minulosti ťažbu zlata, striebra a medi, 3 kostolné veže v panoráme historického jadra, Trojvršie dominujúce panoráme mesta atď.). Návrh je čiastočne inšpirovaný aj rekonštrukciou Massarykovho námestia v Ostave. Priestor pred strážnou vežou sa dostáva do stredu kompozície pútavým usporiadaním terás, v ktorých sú umiestnené záhony nepravidelných tvarov osadené vždyzelenými krami. Socha F. Andrássyovej je premiestnená do vnútrobloku radnice. Pri vstupe do parčíka je vymyslená pitná fontána pripomínajúca starý mechanizmus na ťahanie vody z bane. Parčík bol presvetlený. Dosadenie stromov zachováva pôvodnú trojradovú kompozíciu. Pod stromami sa nachádza podsadba krov a trvaliek. Stredom parku vedie koľajnica s 3 banským vozíkom slúžiaci na detské hry. Posuvné dreven-kovové lavičky ešte viac zvyšujú dynamiku tohto priestoru.

Všetky plochy sú navrhnuté z prírodného kameňa v rôznych odtieňoch. Ich členenie je zvýraznené farebnosťou kamennej dlažby. Hlavná plocha námestia je dláždená štvorcovými kamennými dlaždicami vo viacerých odtieňoch šedej, ktorá je členená pruhmi z čiernej kamennej mozaiky. Vstupy na námestie sú vydláždené svetlou kamennou dlažbou so stredovým pásom z čiernej kamennej mozaiky.

Dôležitý peší ťah z minulosti smerom na Čučmu znovu oživa umiestnením bronzových sôch baníkov a zachovaním pohľadovej osi na najvyšší vrch nad mestom - Volovec. Peší ťah spájajúci brehy Rožňavského potoka Drázus s mestským parkom je zvýraznený výsadbou stromov v malých skupinách.

Drobné detaily v dlažbe pôsobia ako odvolanie sa na všadeprítomnú slávnú banícku históriu mesta, ktorá je dnes síce menej relevantná ako v predošlých storočiach, ale jej symbolická prítomnosť je o to väčšia ako kedykoľvek predtým, pretože sa podieľa na vytváraní ducha historického jadra mesta. Dôležitým motívom, ktorý spája jednotlivé plochy námestia, a zároveň nadväzuje na pešie ťahy je vedenie pruhov z čierneho kameňa. Z vytvoreného rytmusu vychádza rozmiestnenie svetiel, lavičiek, zelene, vodných prvkov, informačných a reklamných tabúľ a ostatných prvkov mestského mobiliáru. Centrálna plocha je vymedzená liatinovými mincami s typickými znakmi mesta Rožňava – kladivko a sekáčik, ruže a anjel. Po obvode hlavnej plochy námestia sú umiestnené míľniky so znakom mesta Rožňava, ktoré vyznačujú turistická okruh historickým jadrom mesta. Dôležité medzníky v histórii mesta sú pripomenuté

formou reliéfov na bronzových doskách vložených do dlažby na námestí od katedrálneho kostola, najstaršej sakrálnej stavby mesta zo 14 storočia, smerom k radnici.

Vodný prvok ako protiváha morového stĺpu je navrhnutý na druhej strane námestia pred budovou radnice v podobe bronzovej línie na ploche dlažby výtvarne odvoláva na plastiku umiestnenú na budove pošty. Fontána z vodných trysiek umiestnených v 3 radoch. Dodáva hravosť priestoru pred radnicou a zároveň osviežuje klímu na námestí v letných mesiacoch, napríklad v podobe umelej hmly. Voda nezabraňuje prechodu cez námestie, pretože nevytvára vodnú hladinu, ale stráca sa v líniových štrbinách dlažby. Večer sú vodné stĺpce nasvietené.

Kruhové minimalistické kované lavičky s drevenou sedacou časťou budú umiestnené na ploche námestia okolo stĺpov verejného osvetlenia, alebo kovaných posuvných nádob s rastlinami. Odpadkový kôše tvoria jednoduché nádoby okolo ktorých sa ovíjajú kovové ruže, tiež jeden so symbolov mesta.

Hlavná plocha námestia je osvetlená lampovými svietidlami. Meštianske domy a budovy na námestí by mali byť nasvietené tak, aby ich jedinečná architektúra vynikla aj v noci. Plastiky a stromy by boli nasvietené pomocou reflektorov na úrovni terénu. Súčasťou osvetlenia je aj osvetlenie vodných prvkov.

Pri vstupe na námestie sú umiestnené železné gule spojené železnou reťazou, symbolizujúce ohrozenie a dobitie mesta tatármi, ktoré majú zabrániť vstupu automobilovej dopravy do priestoru pešej zóny Námestia baníkov. Okrúhle kovové stojany na bicykle by boli tiež umiestnené v uliciach pri vstupe na námestie.

Zeleň je navrhnutá tak, aby nezabraňovali vnímaniu cenných architektonických pamiatok. Novonavrhované stromy na námestí sú osadené solitérne alebo v malých skupinách. Vybrané druhy stromov by mali byť dlhoveké dreviny vhodné do mestského prostredia (lípa, javor, gaštan), ktorých koruny vytvoria na námestí príjemný prirodzený tieň, vhodný na umiestnenie lavičiek. Využívanie mobilnej zelene v severnej časti, umožňujúce flexibilné využitie priestoru a posúva parter okolitých cirkevných stavieb smerom na námestie.

V návrhu sa kladie dôraz na ochranu architektonického prostredia historického jadra mesta. Prezentácia prípadných archeologických nálezov sa bude prezentovať ako súčasť tohto verejného priestoru pod vitrínami na úrovni dlažby.

5 Diskusia

„Všetky mestá na svete, ako výsledok viac či menej spontánneho vývoja alebo uváženého projektu, sú materiálnym výrazom rozmanitosti spoločnosti v minulosti a sú teda všetky historické". Washingtonská charta – Ochrana historických miest, 1987, článok I (www.uzemneplany.sk/zakon/tvorba-architekta-v-historickom-prostredi).

Pre lepšie pochopenie podstaty kultúrneho dedičstva slúži proces interpretácie (Paučulová, 2008).

Názory nachápanie interpretácie kultúrneho dedičstva sú rôzne. Spoločnou črtou je úloha sprostredkovania architektonických, historických, kultúrnych a prírodných hodnôt určitým skupinám ľudí (obyvateľom a návštevníkom mesta).

Interpretácia je najúčinnější komunikačný procesm každé miesto s históriou a týkajúce sa dedičstva je schpné odovzdať svoje posolstvo návštevníkom (Veverka, 2000).

Historické jadro je najcennejší priestor v rámci mesta z hľadiska ochrany kultúno-historických pamiatok.

Základným determinantom primeranej ochrany pamiatkových území, návrhu regenerácie , ako i novej tvorby v historickom prostredí je dôkladné poznanie predmetnej lokality. Ide o historický a stavebný vývoj lokality i jej širšieho zázemia, zásadné urbanistické a slohové vývojové etapy územia, ale predovšetkým o vyhodnotenie súčasných i zaniknutých kultúrnych hodnôt: urbanisticko-historických, urbanisticko-krajinárskych, architektonicko-historických, umelecko-historických i archeologických nálezísk a nálezov v území. Ide však aj o poznanie súčasných väzieb vrámci širšieho okolia i o perspektívne nároky a ciele na primerané funkčné využitie a spoločenské postavenie lokality. Na základe tohto poznania je možné územie modelovať ako celok a tvoriť jeho krajinoobraz, vonkajší i vnútorný obraz ako harmonicky celok z prírodných i civilizačných prvkov pri zachovaní jeho kultúrneho potenciálu i ekologickej stability územia (Vodrážka, Laková, 2010).

Námestie je priestor, kde sa odohráva intenzívny dynamický život mesta vyvolaný určitým stupňom atraktivity prostredia. Atraktivita prostredia je prvou hlavnou podmienkou jeho existencie (Brath, 1987).

Zeleň je jednou z významných zložiek, ktorá prispieva k estetickému vnímaniu priesturu, čím zvyšuje atraktivitu prostredia.

Môžeme viesť diskusie najmä o uplatnení zelene v historickom a pamiatkovom prostredí, kde aj pri požiadavke na jeho obytnosť je preferovaná potreba čitateľnosti vizuálnej prezentácie podstaty predmetu ochrany, ktorou je priestor samotný a stavebná substancia, ktorá ho vytvára. Uplatnenie zelene tu môže mať skôr doplnkovú funkciu a môžu sa využívať aj formy tzv. mobilnej zelene (Kováč 2010).

V návrhu sa uplatňujú mobilné nádoby so zeleňou z hľadisku polyfunkčného využitia priestoru Námestia baníkov (trh). Záhony pravidelného tvaru nízkych vždyzelených krov, zjemňujú pravidelnosť spevnených plôch. Pre posun výsledného efektu drevín v priestore je navrhnutá výsadba vzrastlých drevín.

Ľudia nevnímajú mesto ako múzeum, priťahuje ich rušný a koncentrovaný život. Obchody, reštaurácie, kaviarne, miesta kde sa ľudia komunikujú medzi sebou. Zvlášť silno to cítime južných krajinách, u tých národov, ktoré sme si zvykli obdivovať pre ich vyberaný životný štýl. Ulice a námestia sú tam energicky obývané a stávajú sa javiskom, ktoré všetci kompletne využívajú (Bakoš, Karásek 2007).

Námestie nie je len tichou kulisou a architektonickou pamiatkou dôb minulých, ale aj žijúcim centrom väčšiny moderných európskych miest. Veľa starých námestí našlo dnes nové využitie vďaka kaviarňam, barom, reštauráciám, muzeám slúžiacim ako miesto na stretávanie sa obyvateľov mesta ale aj pre turistov ako sprostredkujúci obraz života v nekdajších dobách, ale i súčasný mesta.

Prestavba centier s vytvorením peších zón vyžaduje tiež vytvorenie podmienok pre plynulé zásobovanie jestvujúcich funkcií, s vytvorením dostaku parkovacích a garážových miest pre návštevníkov, zamestnancov a obyvateľov prilahlých miest, v primeranej pešej dostupnosti, ako aj prístup kapacitnej mestskej hromadnej dopravy v kontakte s ťažiskovými priestormi pešej zóny (Maňák, 2004).

Historické a kultúrne dedičstvo teda evidentne obsahuje mnoho a rôznych hodnôt, ktoré sú aktívne využívateľné aj v súčasnosti. Závisí od jeho súčasných majiteľov i užívateľov, od samospráv, aby hodnoty historického dedičstva a ich potenciál vedeli identifikovať a následne primerane využiť.

Záver

Tvorba záhradného architekta v historickom jadre mesta je vysokonáročným procesom, ktorý vyžaduje správnu analýzu a syntézu poznatkov z histórie, dejín architektúry, umenia, archeológie a ich uplatnenie v tvorbe. Stále viac si uvedomujeme nielen hodnotu autenticky zachovaných historických budov, ale aj význam prostredia, ktorého sú súčasťou.

Uplatnenie zelene v historických jadrách miest by nemalo narúšať vnímanie krásy kultúrno-historického dedičstva. Zeleň je potrebná pre estetické vnímanie historického priestoru a zjemnenie kamennej tváre mesta. Pri návrhu je potrebné klásť dôraz na výber vhodných vegetačných prvkov. Nie všetky druhy zelene sa hodia do historického prostredia. Ako najvhodnejšie sa javí uplatnenie bodových výsadiieb drevín, blokovej zelene alebo mobilných nádob, ktoré nebránia percepciu architektúry, ani umožňujú polyfunkčnosť priestoru.

Námestie by malo byť srdcom mesta, ktorým by energia pulzovala nielen ulicami historického jadra ale i celým mestom. Malo by byť prístupné nielen určitým kategóriám, ale všetkým obyvateľom mesta. Preto je potrebné uplatniť v tomto priestore množstvo rôznych aktivít, ktoré by opäť prinavrátili historickému jadru každodenný ruch a umožnili preniesť sa jeho návštevníkom do čias najväčšej slávy mesta.

Zoznam použitej literatúry

- HRÚZA, I. 1977. Slovník soudobého urbanismu. Praha, Odeon, 1977. 141 s.
- FINKA, M. 2008. Štruktúra vegetácie v urbanistickej štruktúre mesta. In Vegetačné štruktúry v sídlach: Parky a záhrady. Nitra: SPU, 2008. s. 61-74. ISBN 978-80-552-0067-5
- GREGOR, P. 2008. Verejné mestské priestory In. Prezentácia architektonického dedičstva II. (Ochrana historických typologických druhov, ako predpoklad zachovania diverzity architektonického dedičstva), PERFEKT, Bratislava 2008. s.102-115 ISBN 978-80-8046-394-6
- GREGOR, P., 2008. Dobrodružstvo pamiatok (Vývoj teórie a praxe obnovy architektonického dedičstva od staroveku do konca 19.storočia), PERFEKT, Bratislava, 2008. 87 s., ISBN 978-80-8046-401-1
- KRÁLOVÁ, E. 2007. Kultúrne a historické dedičstvo – vieme aktivizovať jeho potenciál? In. Zborník prednášok BARDKONTAKT 2007“Problematika mestských pamiatkových centier“, Grafotlač, Bardejov, 2007, s. 31-36 , ISBN 978-80-969739-3-4
- KOVÁČ, B., 2010. Tvorba verejných priestorov In. Urbanita 1/2010
- MACHOVEC, J. 1982. *Sadovníká dendrologie*. Praha: SPU. 1982. 246 s.
- MAŇÁK, D. 2004. Príklad martinského námestia. In Premena funkcií : Zborník referátov z konferencie poriadanej Spolkom architektov Slovenska. Bratislava: SAS 2004. s. 29-31
- MOKRIŠ, R. 2004. Prečo má byť výkonné mestské centrum v historickom jadre?!. In Premena funkcií : Zborník referátov z konferencie poriadanej Spolkom architektov Slovenska. Bratislava: SAS 2004. s. 20-23
- SUPUKA, J. 1991. Vývoj osídlenia a jeho väzby na štruktúru zelene: Vývoj osídlenia. In Ekologické princípy tvorby a ochrany zelene. VEDA, VSAV, Bratislava, 1991, s. 16-19. ISBN 80-224-0128-5.
- SUPUKA, J. 2008. Námestia miest a reprezentačné plochy. In Vegetačné štruktúry v sídlach: Parky a záhrady. Nitra: SPU, 2008. s. 290-291. ISBN 978-80-552-0067-5
- URBANOVÁ, N. 2008. Architektúra miest In. Prezentácia architektonického dedičstva II. (Ochrana historických typologických druhov, ako predpoklad zachovania diverzity

architektonického dedičstva), PERFEKT, Bratislava 2008. s.75-101 ISBN 978-80-8046-394-6

VREŠŤIAK, R. 2009. Nové taxóny alejových stromov In. Dreviny vo verejnej zeleni, konferencia s medznárodnou účasťou, Nitra, 2009, s. 63-67

VREŠŤIAK, P. 1991. Vývoj osídlenia a jeho väzby na štruktúru zelene: Vývoj zelene v sídlach. In Ekologické princípy tvorby a ochrany zelene. VEDA, VSAV, Bratislava, 1991, s. 19-25. ISBN 80-224-0128-5.

TAJTÁK, L. (zost.) 1978, Dejiny Rožňavy I., Východoslovenské vydavateľstvo, Košice, 1978, 506 s.

TAJTÁK, L. (zost.) 1978, Dejiny Rožňavy II., Východoslovenské vydavateľstvo, Košice, 1978, 470 s.

TEŠLÁR, P., 2002, Priemyselný Park Rožňava In. Životné prostredie, Roč. 36, Č. 4/2002, 204 – 207, 2002

ZEMÁKOVÁ, H. 2004. Exkurz do zahraničných príkladov. In Premena funkcií : Zborník referátov z konferencie poriadanej Spolkom architektov Slovenska. Bratislava: SAS 2004. s. 17-19

ZALČÍK, T. 1973, Urbanizmus stredovekého mesta na Slovensku, Pallas, VSFVU, Bratislava 1973, 113 s.

UFFELEN, CH. 2010, COLLECTION: Krajinná architektúra, Slovert, Bratislava, 2010, ISBN 978-80-7391-219-2, 456s.

Vyhláška č. 579/2008 Z.z. o ochrane prírody a krajiny Zbierka zákonov č. 579/2008

ŠMELKOVÁ, E a kol. 2006. Zásady ochrany, bonovy a prezentácie hodnôt pamiatkového územia: Pamiatková zóna, Krajský pamiatkový úrad Košice, pracovisko Rožňava, 2006

MIKOVÁ, K., PAULÍKOVÁ, M., PAULINIOVÁ, Z. 2010. Verejné priestory: Ako tvoriť priestory s príbehom, pre ľudí a s ľuďmi Banská Bystrica 2010 ISBN 978-80-89505-00-5

KRAJČOVIČOVÁ, D., RAČEK, M., 2008. VYHODNOTENIE ÚDRŽBY PORASTOV DREVÍN, In ACTA ENVIRONMENTALICA UNIVERSITATIS COMENIANAE (BRATISLAVA) Vol. 16, 1(2008): 56–63 ISSN 1335-0285

GULDAN, E. 2008, *Zeleň v historickom prostredí centrálnych mestských zón* Zdroj:
www.uniag.sk/SKOLA/rvv/doc/ddiz/2008/eugen_guldan.pdf

JAKUŠOVÁ, M. 2010. Diskusia o verejných priestoroch In URBANITA 1/10: Verejné priestory Zdroj: http://www.urbion.sk/download/urbanita_1_10.pdf

KOVÁČ, B., 2010. Tvorba verejných priestorov In. Urbanita 1/2010 Zdroj:
http://www.urbion.sk/download/urbanita_1_10.pdf

GOJDIČ, I. 2007. Identita historických sídel jej stav a ochrana In. 4-CONSTRUCTION. Bratislava. Zdroj: <http://www.4-construction.com/sk/clanok/identita-historickych-sidel/>

VODRÁŽKA, P., LAKOVÁ J. 2010. Tvorba architekta v historickom prostredí. In. 4-CONSTRUCTION. Bratislava. Zdroj: <http://www.4-construction.com/sk/clanok/tvorba-architekta-v-historickom-prostredi/>

<http://arboristika.sk/>

<http://www.gothicroute.sk/>

<http://www.priestory.sk/>

<http://www.roznava.sk/portal/informacie/File/PHaSRmestaRoznava.pdf/>

http://www.roznava.sk/sk/files/2010-08-12-081625-UPM_RV_200_.pdf/

<http://www.slovenskecentrum.sk/en//page/111/unesco-sites-in-slovakia/>

<http://www.bardejov.sk/>

<http://www.pamiatky.sk/>

Prílohy

- M1 Mapa Spišsko-Gemerského okruhu Gotickej cesty
- T1 Inventarizačná tabuľka – stromy
- T2 Inventarizačná tabuľka – kry
- T3 Zastúpenie jednotlivých druhov – stromy
- T4 Zastúpenie jednotlivých druhov – kry
- T5 Tabuľka výrubov – stromy
- T6 Tabuľka výrubov – kry
- V1 Lokalizácia v rámci mesta
- V2 Historická analýza
- V3 Širšie vzťahy
- V4 Dopravná analýza
- V5 Funkčno-priestorová analýza
- V6 Inventarizácia zelene
- V7 Výkres výrubov
- V8 Návrh
- V10 Pohľady
- V11 Detail